

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

Evidenčné číslo: 101006/B/2024/36122358761421060

ÚLOHA MIESTNYCH SAMOSPRÁV V ZNIŽOVANÍ
ENVIRONMENTÁLNEJ ZÁŤAŽE

Bakalárska práca

EKONOMICKÁ UNIVERZITA V BRATISLAVE
NÁRODOHOSPODÁRSKA FAKULTA

ÚLOHA MIESTNYCH SAMOSPRÁV V ZNIŽOVANÍ
ENVIRONMENTÁLNEJ ZÁŤAŽE

Bakalárska práca

Študijný program: Financie, bankovníctvo a poisťovníctvo

Študijný odbor: Ekonomia a manažment

Školiace pracovisko: Katedra financií

Vedúci záverečnej práce: Ing. Lukrécia Kováč Gerulová, PhD.

Bratislava 2024

Natália Borsosová

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela veľmi pekne poďakovať vedúcej mojej záverečnej práce Ing. Lukrécii Kováč Gerulovej, PhD. za odbornú pomoc, užitočné rady a pripomienky, ktoré mi poskytovala pri vypracovaní bakalárskej práce, a v neposlednom rade ďakujem za jej ochotu a čas, ktorý mi venovala.

Natália Borsosová

ABSTRAKT

BORSOSOVÁ, Natália: *Úloha miestnych samospráv v znižovaní environmentálnej záťaže*. – Ekonomická univerzita v Bratislave. Národohospodárska fakulta; Katedra financií. – Vedúca záverečnej práce: Ing. Lukrécia Kováč Gerulová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2024, 64 s.

Záverečná práca je vypracovaná na tému Úloha miestnych samospráv v znižovaní environmentálnej záťaže. Cieľom bakalárskej práce je skúmanie oblastí a veľkosti vplyvu miestnej samosprávy pri znižovaní environmentálnej záťaže. V bakalárskej práci bližšie identifikujeme rôzne environmentálne problémy, úlohy a kompetencie miestnych samospráv v oblasti ochrany životného prostredia. Zameriame sa aj na nástroje a opatrenia obcí, ktoré môžu znížiť, odstrániť alebo obmedzovať environmentálne záťaže. V prvej časti bakalárskej práce sa sústreďujeme na základné teoretické poznatky o miestnych samosprávach a ich úlohách v rámci ochrany životného prostredia, a tiež vymedzujeme základné pojmy životného prostredia. V druhej časti práce sa pozrieme na vývoj príjmov a výdavkov miestnych samospráv v oblasti ochrany životného prostredia – najprv na úrovni Slovenska, následne v medzinárodnom porovnaní. V poslednej časti sa venujeme konkrétnej samospráve, jej príjmom a výdavkom v oblasti ochrany životného prostredia.

Kľúčové slová: miestna samospráva, obec, kompetencie obcí, životné prostredie, nástroje environmentálnej politiky, environmentálna záťaž

ABSTRACT

BORSOSOVÁ, Natália: *The role of local governments in reducing environmental impacts.*

– University of Economics in Bratislava. Faculty of National Economy; Department of Finance.–

Thesis supervisor: Ing. Lukrécia Kováč Gerulová, PhD. – Bratislava: NHF EU, 2024, 64 p.

The final thesis is prepared on the topic The role of local governments in reducing environmental impacts. The aim of the bachelor thesis is to investigate the areas and magnitude of influence of local government in reducing environmental burdens. In the bachelor thesis we identify in more detail various environmental problems, the role and competences of local governments in the field of environmental protection and the tools and measures of municipalities that can reduce, eliminate or limit environmental burdens. In the first part of the bachelor thesis we focus on the basic theoretical knowledge about local governments and their roles in environmental protection, and also define the basic environmental concepts. In the second part of the thesis, we will look at the development of revenues and expenditures of local governments in the field of environmental protection, first at the level of Slovakia, then in international comparison, and in the last part, we will look at a specific local government, its revenues and expenditures in the field of environmental protection.

Keywords: local government, municipality, competences of the municipalities, environment, instruments of environmental policy, environmental burden

Obsah

Zoznam ilustrácií	1
Zoznam obrázkov	1
Zoznam grafov	1
Úvod	1
1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí	2
1.1. Význam a postavenie miestnej samosprávy	2
1.1.1. Postavenie miestnej samosprávy v Slovenskej republike.....	3
1.1.2. Obec ako základ územnej samosprávy	4
1.2. Environmentálne problémy a ich riešenie na miestnej úrovni SR.....	6
1.2.1. Environmentálne záťaže na Slovensku.....	7
1.2.2. Súčasný stav environmentálnych záťaží.....	10
1.2.3. Environmentálna politika SR.....	12
1.2.4. Nástroje environmentálnej politiky obcí.....	13
1.3. Starostlivosť obce o životné prostredie.....	16
1.3.1. Opatrenia obce v oblasti ochrany ovzdušia	16
1.3.2. Opatrenia obce v oblasti ochrany vody a vodného hospodárstva.....	17
1.3.3. Úloha obce v starostlivosti o zeleň a v oblasti ochrany prírody	18
1.3.4. Úloha obce v oblasti odpadového hospodárstva.....	19
2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania	21
3. Výsledky práce a diskusia	23
3.1. Vývoj environmentálnych príjmov a výdavkov na miestnej úrovni v SR.....	23
3.1.1. Náklady a výnosy miestnych samospráv na ochranu ŽP podľa oblastí.....	26
3.2. Medzinárodné porovnanie výdavkov v oblasti životného prostredia	28
3.2.1. Výdavky verejnej správy na ochranu životného prostredia v krajinách EÚ	28
3.2.2. Výdavky miestnych samospráv na ochranu životného prostredia v krajinách EÚ	30
3.2.3. Výdavky verejnej správy a výdavky miestnych samospráv podľa funkčnej klasifikácie COFOG	34
3.3. Vývoj environmentálnych príjmov a výdavkov konkrétnej samosprávy – Mesta Nitra	36
3.3.1. Preskúmanie rozpočtu v oblasti starostlivosti o životné prostredie	36
Záver	42
Zoznam použitej literatúry	43

Zoznam príloh	48
Prílohy	49

Zoznam ilustrácií

Schéma č. 1 - Postavenie miestnej samosprávy v systéme verejnej správy3

Zoznam obrázkov

Obrázok č. 1 - Rozloženie evidovaných lokalít v IS EZ 11

Obrázok č. 2 - Porovnanie indexu environmentálnej výkonnosti spomedzi krajín EÚ za rok 2022 12

Zoznam grafov

Graf č. 1 - Vývoj nákladov a výnosov obcí a miest v oblasti ochrany životného prostredia23

Graf č. 2 - Vývoj podielu nákladov obcí v oblasti ochrany životného prostredia24

Graf č. 3 - Vývoj podielu výnosov obcí v oblasti životného prostredia25

Graf č. 4 - Podiel bežných nákladov a investícií na celkových nákladoch obcí a miest v oblasti ochrany životného prostredia25

Graf č. 5 - Podiel výnosov miestnych samospráv na ochranu ŽP podľa oblastí26

Graf č. 6 - Podiel nákladov miestnych samospráv na ochranu ŽP podľa oblastí27

Graf č. 7 – Podiel verejných výdavkov na ochranu ŽP na HDP v krajinách V4 v roku 202229

Graf č. 8 – Podiel verejných výdavkov na ochranu ŽP podľa oblastí v krajinách EÚ v roku 202230

Graf č. 9 – Podiel výdavkov miestnych samospráv na ochranu ŽP na HDP v krajinách V4 v roku 202232

Graf č. 10 – Podiel výdavkov miestnych samospráv na ochranu ŽP podľa oblastí v krajinách EÚ v roku 202233

Graf č. 11 – Podiel výdavkov na ochranu ŽP miestnych samospráv a verejnej správy na ich celkových výdavkoch v roku 202235

Graf č. 12 - Vývoj výdavkov v odbore ŽP v meste Nitra37

Graf č. 13 - Priemerný podiel výdavkov v odbore ŽP podľa oblastí v meste Nitra38

Graf č. 14 - Vývoj príjmov v oblasti starostlivosti o ŽP v meste Nitra39

Graf č. 15 - Priemerný podiel príjmov v oblasti starostlivosti o ŽP v meste Nitra40

Graf č. 16 - Vývoj príjmov a výdavkov v oblasti ŽP v meste Nitra40

Úvod

Životné prostredie a jeho ochrana sa v dnešnej dobe stali veľmi diskutovanou témou. Riešenie environmentálnych problémov sa vyznačuje významným, aktuálnym a celosvetovým záujmom, pretože znečisťovanie životného prostredia má negatívne dopady na každého jednotlivca. Je to problém, ktorý sa týka celej planéty, avšak najúčinnšie opatrenia treba prijať na úrovni, ktorá je najbližšie ľuďom, teda na miestnej úrovni. Naším hlavným cieľom je skúmať, v akých oblastiach a aký veľký je vplyv miestnej samosprávy pri znižovaní environmentálnej záťaže.

V prvej časti práce sa zameriavame na vymedzenie základných teoretických poznatkov zo skúmanej problematiky. Definujeme pojem miestna samospráva, jej význam a postavenie v systéme verejnej správy, a následne charakterizujeme obec – ako základ územnej samosprávy – popíšeme jej základné úlohy, povinnosti a základné orgány. Ďalej sa venujeme životnému prostrediu, charakterizujeme problém environmentálnych záťaží, definujeme pojem environmentálna záťaž, analyzujeme ich súčasný stav na Slovensku a poukážeme aj na dôležitosť environmentálnej politiky. Na konci teoretickej časti spojíme miestnu samosprávu a životné prostredie, popíšeme nástroje environmentálnej politiky obcí, a pomocou platnej legislatívy vymedzujeme kompetencie obcí a miest v jednotlivých oblastiach životného prostredia. Stručne charakterizujeme úlohu obcí v oblasti ochrany ovzdušia, vody, prírody a v oblasti odpadového hospodárstva.

V druhej časti sa venujeme cieľu a metodike práce a metódam skúmania. Určíme si hlavný cieľ práce a na jeho dosiahnutie si vymedzujeme aj čiastkové ciele. V tejto časti charakterizujeme aj rôzne metódy skúmania, ktoré pri práci využijeme.

V aplikačnej časti práce sa zaoberáme analýzou príjmov a výdavkov miestnych samospráv v oblasti ochrany životného prostredia, a to najprv na úrovni SR, následne na úrovni EÚ, a nakoniec sa sústreďujeme na konkrétnu samosprávu Slovenska – na mesto Nitra. Pozrieme sa na vývoj príjmov a výdavkov v danej oblasti, na ich podiel na celkových príjmoch a výdavkoch a na ich rozdelenie podľa jednotlivých oblastí. Porovnáваме veľkosť peňažných prostriedkov vo všetkých kategóriách v rámci ochrany životného prostredia a posúdime, ktoré oblasti sú najväčšími výzvami miestnych samospráv. Aby sme zhodnotili dôležitosť miestnych samospráv v znižovaní environmentálnych záťaží, porovnáваме výdavky verejnej správy s výdavkami miestnej samosprávy v oblasti ochrany životného prostredia.

1. Súčasný stav riešenej problematiky doma a v zahraničí

1.1. Význam a postavenie miestnej samosprávy

„Miestna samospráva označuje právo a spôsobilosť miestnych orgánov v medziach zákona spravovať a riadiť podstatnú časť verejných záležitostí v rámci ich kompetencií a v záujme miestneho obyvateľstva.“¹

Pre miestnu samosprávu je významným dokumentom Európska charta miestnej samosprávy, ktorú pripravili a prijali orgány Rady Európy v roku 1985 (do platnosti vstúpila až v roku 1988) za účelom zabezpečiť miestnym samosprávam vhodné právne prostredie. Jednotlivé štáty, ktoré tento dokument podpísali, sa zaväzovali garantovať existenciu a reálne fungovanie miestnej samosprávy podľa podmienok krajiny.²

Podľa článku 4 Európskej charty miestnej samosprávy sú základné povinnosti a práva miestnych orgánov vymedzené zákonom alebo sú zakotvené v ústave, avšak môžu mať priznané aj osobitné práva a povinnosti, ak zodpovedajú zákonu. Miestna samospráva je plne oprávnená konať vo všetkých veciach, ktoré sú v jej kompetenciách a nepatria k pôsobnostiam iného orgánu, pokiaľ to robia v medziach zákona. Podľa tretieho odseku tohto článku majú správu verejných vecí vykonávať v prvom rade orgány, ktoré sú k občanom najbližšie.³

Okrem týchto princípov Európska charta miestnej samosprávy ustanovuje napríklad aj princíp právnej ochrany a ochrany územných hraníc miestnej samosprávy, podmienky výkonu funkcií na ich úrovni, ako aj podmienky výkonu správneho dohľadu nad ich činnosťou. Ďalej ustanovuje, že miestne orgány majú právo spolupracovať a združovať sa s orgánmi iných miestnych samospráv pre zabezpečenie takých úloh, ktoré sú v ich spoločnom záujme.⁴

Miestna samospráva je považovaná za najmenšiu a základnú jednotku štátu a má nezastupiteľné postavenie v živote človeka, lebo je prirodzenou dimenziou, v ktorej sa určujú záujmy a potreby občanov. Taktiež vytvára priestor pre výkon občianskych a

¹ Rada Európy, Európska charta miestnej samosprávy, 2021

² Ladislav Dudor, Miestna samospráva v Slovenskej republike, 2017

³ Rada Európy, Európska charta miestnej samosprávy, 2021

⁴ Ladislav Dudor, Miestna samospráva v Slovenskej republike, 2017

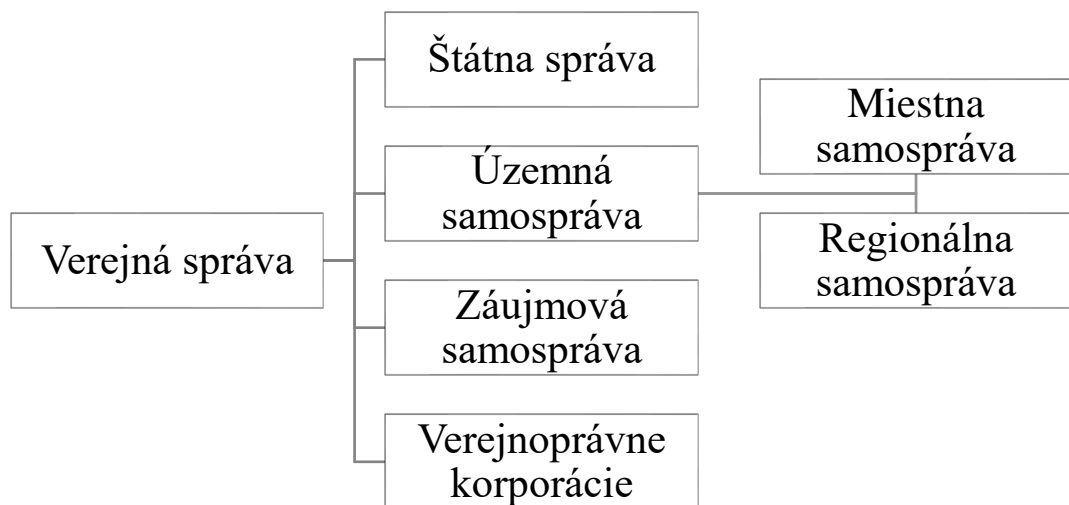
politických práv a slobôd tým, že poskytuje možnosti zapojiť sa do výkonu miestnej samosprávy.⁵

1.1.1. Postavenie miestnej samosprávy v Slovenskej republike

Miestnu samosprávu na Slovensku môžeme chápať ako najnižšiu (základnú) úroveň samosprávy v systéme verejnej správy. Slovo „správa“ v slovnom spojení „verejná správa“ je odvodený od slova právo. Predstavuje súbor činností s právnym základom, ktoré sú nevyhnutné pre riadenie štátu, pretože zabezpečujú cieľavedomú reguláciu a udržiavanie želaného stavu v konkrétnej vymedzenej sfére spoločenských vzťahov. Pojem verejná správa teda znamená sústavu orgánov, ktoré vykonávajú správu verejných vecí.⁶

Verejnú správu vykonávajú orgány verejnej správy, kam patria orgány štátnej správy, orgány územnej samosprávy, verejnej záujmovej samosprávy a verejnoprávne korporácie.

Schéma č. 1 - Postavenie miestnej samosprávy v systéme verejnej správy

Zdroj: Vlastné spracovanie

Aj keď niektorí autori rozlišujú aj viac druhov samospráv, vo všeobecnosti poznáme dva druhy samosprávy: územnú a záujmovú. Vykonávajú činnosti vo verejnom záujme a v plnej miere sa realizujú v SR.⁷

Územná samospráva je širší pojem ako miestna samospráva, lebo okrem miestnej samosprávy zahŕňa aj regionálnu samosprávu, čo znamená, že územnú samosprávu na

⁵ Ladislav Dudor, Miestna samospráva v Slovenskej republike, 2017

⁶ Ladislav Dudor, Miestna samospráva v Slovenskej republike, 2017

⁷ Ladislav Dudor, Miestna samospráva v Slovenskej republike, 2017

Slovensku tvoria dve úrovne: miestna a regionálna. Miestnu úroveň tvoria obce, mestá a mestské časti Bratislavy a Košíc, a regionálnu úroveň predstavujú samosprávne kraje (vyššie územné celky). Obidve tieto úrovne majú vlastný výkon kompetencií, vlastný finančný systém a vlastné orgány.⁸

1.1.2. Obec ako základ územnej samosprávy

Podľa článku 64 Ústavy SR je základom územnej samosprávy obec. Podľa zákona č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení (ďalej len ako „Zákon o obecnom zriadení“) je vymedzená ako samostatný územný samosprávny a správny celok Slovenskej republiky združujúci osoby, ktorí majú na jej území trvalý pobyt. Tento zákon uvádza, že obec je právnickou osobou, ktorá za podmienok ustanovených zákonom samostatne hospodári s vlastným majetkom a so svojimi finančnými prostriedkami. Svoje potreby predovšetkým financuje z vlastných príjmov, ale aj zo štátnych dotácií. Ktoré dane a poplatky sú príjmami obce a ktoré sú príjmami VÚC je dané zákonom.⁹

Základnou úlohou obcí je starostlivosť o všestranný rozvoj jej územia a o potreby jej obyvateľov. Pri výkone samosprávy možno ukladať povinnosti a obmedzenia len zákonom a na základe medzinárodnej zmluvy.¹⁰

Na základe uvedeného zákona v § 4 obce samostatne rozhodujú a uskutočňujú všetky úkony, ktoré súvisia so správou obce a jej majetku. Tiež uskutočňujú všetky záležitosti, ktoré, ako aj ich samosprávnu pôsobnosť, upravuje osobitný zákon, ak takéto úkony podľa zákona nevykonáva štát alebo iná právnická alebo fyzická osoba.¹¹

Samosprávu obce vykonávajú obyvatelia obce:

- orgánmi obce,
- miestnym referendom,
- zhromaždením obyvateľov obce.

Základnými orgánmi obce sú:

- obecné zastupiteľstvo,
- starosta obce.

⁸ Elena Žárska a Viera Papcunová, Komunálna politika, 2021

⁹ Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

¹⁰ Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

¹¹ Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

Obecné zastupiteľstvo je zastupiteľský zbor obce zložený z poslancov, ktorí boli volení v priamych a tajných voľbách obyvateľmi obce na štyri roky. Obecné zastupiteľstvo rozhoduje o základných otázkach života obce, určuje zásady hospodárenia a nakladania s majetkom, kontroluje a schvaľuje rozpočet obce, územný plán, združovanie obecných prostriedkov, dohody o medzinárodnej spolupráci, rozhoduje o zavedení a zrušení miestnej dane, o prijatí úveru, ukladá miestny poplatok, určuje náležitosti miestnej dane a miestneho poplatku, určuje plat starostu, vyhlasuje miestne referendum a hlasovanie obyvateľov obce, uznáva sa na nariadeniach.¹²

Starosta obce je predstaviteľom obce, najvyšším výkonným orgánom obce a jej štatutárnym orgánom. Rozhoduje vo všetkých veciach správy obce, okrem tých, ktoré sú zákonom alebo štatútom obce vyhradené obecnému zastupiteľstvu. Zvoláva a vedie zasadnutia obecného zastupiteľstva a obecnej rady, vykonáva obecnú správu a zastupuje obec vo vzťahu k štátnym orgánom, k právnym a fyzickým osobám.¹³

Okrem vyššie spomenutého, obce podľa § 4 ods. 3 zákona o obecnom zriadení pri výkone samosprávy vykonávajú najmä vlastnú investičnú a podnikateľskú činnosť v záujme zabezpečenia potrieb obyvateľov a rozvoja obce. Usmerňujú ekonomickú činnosť v obci, zabezpečujú výstavbu a údržbu a vykonávajú správu miestnych komunikácií, verejných priestranstiev, kultúrnych a športových zariadení a kultúrnych pamiatok. Ďalej zabezpečujú verejný poriadok v obci, plnia úlohy na úseku sociálnej pomoci v rozsahu podľa osobitného predpisu a plnia úlohy na úseku ochrany spotrebiteľa. Obce zabezpečujú verejnoprospešné služby, a to najmä:

- nakladanie s komunálnym odpadom a drobným stavebným odpadom,
- udržiavanie čistoty v obci,
- správu a údržbu verejnej zelene a verejného osvetlenia,
- zásobovanie vodou a odvádzanie odpadových vôd,
- nakladanie s odpadovými vodami zo žump,
- miestnu verejnú dopravu.

Ďalej utvárajú a chránia zdravé podmienky a zdravý spôsob života a práce obyvateľov, chránia životné prostredie a vytvárajú podmienky na zabezpečovanie

¹² Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

¹³ Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

zdravotnej starostlivosti, vzdelávania, kultúry, osvetovej činnosti, záujmovej umeleckej činnosti, telesnej kultúry a športu.¹⁴

Tieto kompetencie vykonávajú obce od roku 2002, keď na základe procesu reformy verejnej správy sa ich rozsah pôsobnosti významne rozšíril. Hlavným cieľom tejto reformy bolo posilnenie postavenia miestnej a regionálnej samosprávy s prenosom kompetencií štátu na samosprávu a zvýšenie efektívnosti využívania verejných zdrojov, a to najmä decentralizáciou verejných financií. Súčasťou reformy verejnej správy bolo aj budovanie občianskej spoločnosti a občianska participácia. Vláda chcela dosiahnuť, aby občania mali aktívny prístup k vlastnému okoliu a aby sa riešenie niektorých problémov realizovalo na úrovni, ktorá je najbližšie k občanovi. Presun niektorých kompetencií zo štátu na samosprávu teda neznamenal viac moci a zodpovednosti iba pre samosprávu, ale aj pre občanov.¹⁵

Po reforme verejnej správy obce vykonávajú originálne kompetencie samosprávy a úlohy preneseného výkonu štátnej správy, medzi ktorými je najväčší rozdiel v ich financovaní. Na výkon originálnych kompetencií si obce musia nájsť finančné prostriedky samy, teda musia zabezpečiť plnenie svojich úloh z vlastných zdrojov. Na výkon prenesených kompetencií im má tieto finančné prostriedky poskytovať štát, majú byť teda financované zo štátneho rozpočtu.¹⁶

1.2.Environmentálne problémy a ich riešenie na miestnej úrovni SR

Riešenie environmentálnych problémov v súčasnosti nie je iba národným alebo európskym, ale celosvetovým problémom, pretože znečisťovanie životného prostredia sa prejavuje takmer vo všetkých štátoch sveta. Dôsledky týchto problémov majú negatívny efekt nielen na ekonomiku, ale aj na politickú, kultúrnu a sociálnu sféru spoločnosti. Životné prostredie je jednou zo základných životných hodnôt obyvateľov. Jeho stav ovplyvňuje kvalitu poskytovaných služieb, ktoré spoločnosť potrebuje k uspokojovaniu svojich potrieb, a tým významne určuje aj kvalitu života. Preto nestačí, aby boli tieto problémy riešené iba na globálnej úrovni. Globálne stratégie a ciele, ktoré

¹⁴ Zákon č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení

¹⁵ Elena Žárska, Miriam Šebová, Decentralizácia verejnej správy SR – otvorené otázky (zborník), 2005

¹⁶ Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky

sa týkajú environmentálnych tém, je treba presadzovať aj do legislatívy národnej úrovne, a to najmä prostredníctvom štátnych environmentálnych politik.¹⁷

1.2.1. Environmentálne záťaž na Slovensku

Environmentálna záťaž (EZ) podľa zákona č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach je znečistenie územia spôsobené činnosťou človeka, ktoré predstavuje závažné riziko pre ľudské zdravie alebo horninové prostredie, podzemnú vodu a pôdu s výnimkou environmentálnej škody, ktorá je vymedzená v zákone č. 359/2007 Z. z. o prevencii a náprave environmentálnych škôd a o zmene a doplnení niektorých zákonov.¹⁸

Environmentálne záťaž na Slovensku sú registrované v Informačnom systéme environmentálnych záťaží (IS EZ), čo je základná a oficiálna platforma pre poskytovanie informácií a zhromažďovanie dát o environmentálnych záťažiach.¹⁹

Podľa § 46a vyhlášky Ministerstva pôdohospodárstva, životného prostredia a regionálneho rozvoja Slovenskej republiky 340/2010 Z. z. IS EZ obsahuje:

- Štátny program sanácie environmentálnych záťaží,
- Register dokumentov environmentálnych záťaží,
- Register environmentálnych záťaží (REZ).

Prostredníctvom registra environmentálnych záťaží sú zaznamenané všetky informácie o aktuálnych environmentálnych záťažiach a poskytuje nám o nich aj popisné informácie, a to v podobe zostáv, zoznamov, registračných listov, ale aj prostredníctvom mapového zobrazenia. REZ pozostáva z troch častí, s pomocou ktorých roztriedi registrované lokality nasledovne:

- pravdepodobná environmentálna záťaž – časť A
- environmentálna záťaž – časť B
- sanovaná, rekultivovaná lokalita – časť C

Časť D obsahuje environmentálne záťaž, ktoré sú vyradené z registrov.

¹⁷ Júlia Karasová, Uplatňovanie štátnej environmentálnej politiky, Slovak Journal of Publicity and Public Administration, 3(2), 2016

¹⁸ Zákon č. 569/2007 Z. z. o geologických prácach

¹⁹ Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (2022-2027), Ministerstvo životného prostredia SR, 2021

Lokality, ktoré sa nachádzajú v časti A alebo B, sú ďalej zaradené do kategórie priority riešenia na základe klasifikácie EZ, čo znamená najmä hodnotenie rizika EZ a určovanie ich poradia z pohľadu ich predpokladaného rizika. Podľa hodnoty výslednej klasifikácie (K) sú dané environmentálne záťaže zatriedené do jednej z troch kategórií:

- EZ s nízkou prioritou riešenia ($K < 35$),
- EZ so strednou prioritou riešenia ($K 35 - 65$),
- EZ s vysokou prioritou riešenia ($K > 65$).

Podkladom na vytvorenie takéhoto systému boli výsledky projektu „Systematická identifikácia environmentálnych záťaží v Slovenskej republike“, ktorý sa realizoval v rokoch 2006 – 2008 a bol riadený Slovenskou agentúrou životného prostredia (SAŽP) z poverenia Ministerstva životného prostredia SR (MŽP SR). Po realizovaní projektu bolo identifikovaných cca 1 800 lokalít, ktoré boli kontaminované rôznymi chemickými látkami a z nich cca 1200 bolo rizikových pre životné prostredie a pre zdravie človeka.^{20,21}

Okrem vybudovania tohto informačného systému v roku 2010 vláda prijala prvý strategický plánovací dokument pre oblasť EZ na Slovensku s názvom „Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (ŠPS EZ) (2010 – 2015)“, ktorý vydalo MŽP SR. Určoval rámcové úlohy a ciele na to, ako postupne znižovať negatívne vplyvy EZ na životné prostredie a na zdravie ľudí. Dokument bol vydaný na obdobie šiestich rokov a po uplynutí jeho platnosti MŽP SR vydalo novú, aktualizovanú verziu dokumentu na roky 2016 – 2021. V súčasnosti je v platnosti ŠPS EZ (2022 – 2027), čo je v súlade s opatreniami, ktoré boli navrhnuté v iných strategických dokumentoch a prijaté v SR, a to najmä: „Zelenšie Slovensko – Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030“, „Vízia a stratégia rozvoja Slovenska do roku 2030“, „Konceptcia vodnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 s výhľadom do roku 2050“, „Akčný plán pre životné prostredie a zdravie obyvateľov SR“ a „Vodný plán Slovenska“.²²

²⁰ Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (2022-2027), Ministerstvo životného prostredia SR, 2021

²¹ Riešenie environmentálnych záťaží na Slovensku, Slovenská agentúra životného prostredia, 2015

²² Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (2022-2027), Ministerstvo životného prostredia SR, 2021

ŠPS EZ vznikol hlavne za účelom:

- zabezpečenia geologického prieskumu, monitorovania a sanácie najrizikovejších environmentálnych zát'aží,
- zlepšenia informovanosti verejnosti a podnikateľských subjektov o rizikách vyplývajúcich z prítomnosti environmentálnych zát'aží,
- zníženia rizika pochádzajúce zo znečistenej vody, pôdy a horninového prostredia, čo ohrozuje zdravie ľudí, ktorí žijú v bezprostrednej blízkosti znečistených oblastí,
- podporenia zavádzania inovatívnych technológií a využívania najlepších dostupných techník pri sanácii environmentálnych zát'aží,
- zastavenia šírenia kontaminačných mrakov, zvrátenia trendov identifikovaných znečisťujúcich látok a zabránenia ďalšej degradácie prírodných zdrojov,
- prispievania k plneniu opatrení a povinností vyplývajúcich zo smerníc Európskej únie,
- prispievania k dosiahnutiu dobrého stavu vôd a zabezpečenia likvidácie opustených skladov pesticídov a iných chemických látok a zmesí, ktoré znečisťujú životné prostredie,
- dosiahnutia lepšieho spoločenského a politického uznania problematiky environmentálnych zát'aží, umožnenia spolupráce verejného a súkromného sektora pri odstraňovaní environmentálnych zát'aží a zaistenia, aby problematika bola riešená, nie odsúvaná na nasledujúce generácie.²³

²³ Štátny program sanácie environmentálnych zát'aží (2022-2027), Ministerstvo životného prostredia SR, 2021

1.2.2. Súčasný stav environmentálnych záťaží

V IS EZ je v súčasnosti registrovaných 1781 lokalít s environmentálnou záťažou na 2022 registračných listoch, z toho 850 v registri v časti A – pravdepodobná environmentálna záťaž, 335 v registri v časti B – potvrdená environmentálna záťaž a 837 v registri v časti C – sanovaná alebo rekultivovaná lokalita. V skutočnosti je registračných listov o 241 viac ako lokalít, pretože niektoré EZ sú zaradené do registra súčasne aj v časti A a C (110 lokalít) alebo v časti B a C (131 lokalít).²⁴

V prílohách č. 1 – 8 môžeme vidieť počet registrovaných lokalít s EZ podľa krajov a okresov v informačnom systéme.

Ako aj z príloh č. 1 – 8 vyplýva, v jednom samosprávnom kraji je v priemere 107 registrovaných lokalít ako pravdepodobná environmentálna záťaž (časť A), 42 registrovaných lokalít s EZ (časť B) a 105 evidovaných sanovaných/rekultivovaných lokalít (časť C).

Najvyšší počet pravdepodobných environmentálnych záťaží je 186 a nájdeme ich v Prešovskom kraji, kým s najmenším číslom sa môže pýšiť Trenčiansky kraj, kde je evidovaných 68 lokalít v registri – v časti A.

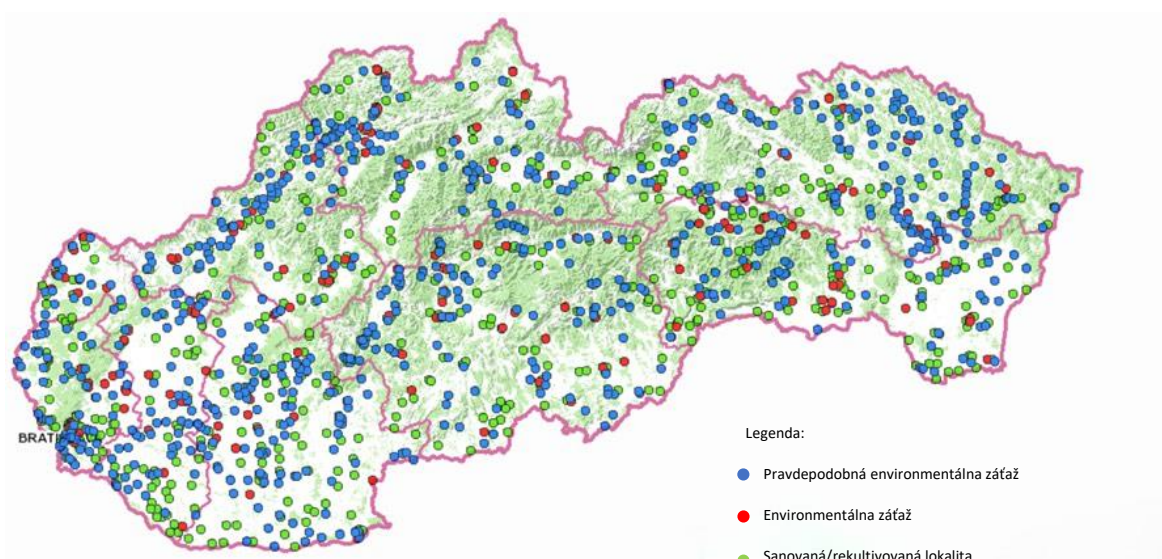
Najvyšší počet potvrdených EZ je 51, nachádzajú sa v Banskobystrickom kraji, čo môže súvisieť s tým, že Banskobystrický kraj je najväčším krajom na Slovensku, čo sa týka rozlohy. Najmenší počet lokalít s potvrdenou environmentálnou záťažou je 36, nachádzajú sa v Žilinskom kraji.

Takisto ako v registri – v časti A, aj v časti C mal najvyšší počet Prešovský kraj, čo znamená, že okrem pravdepodobných EZ tu je najviac z evidovaných sanovaných/rekultivovaných lokalít – zodpovedajú číslu 139. Najnižší počet týchto lokalít je taký ako pravdepodobné EZ v Trenčianskom kraji, teda 69.

²⁴ Informačný systém environmentálnych záťaží, webová stránka

Priestorové rozloženie evidovaných lokalít v IS EZ môžeme vidieť aj na obrázku č.1.

Obrázok č. 1 - Rozloženie evidovaných lokalít v IS EZ

Zdroj: IS EZ

Za najväčšie environmentálne problémy na Slovensku v súčasnosti považujeme problematiku odpadov a ich spracovanie, kvalitu ovzdušia, ubúdanie lesov a ochranu lúčnych a mokraďových ekosystémov. Na základe medzinárodne porovnateľných ukazovateľov v oblasti životného prostredia Slovensko za vyspelými krajinami (krajinami OECD a EÚ) najviac zaostáva v nakladaní s odpadom a v kvalite ovzdušia. Miera recyklácie komunálneho odpadu patrí medzi najnižšie v EÚ. Naopak skládkovanie ako hlavná forma nakladania s odpadom stále dominuje a jeho miera patrí medzi najvyššie v EÚ. Kvalitu ovzdušia znižuje hlavne nadmerná prašnosť, prízemný ozón a vysoká koncentrácia oxidu dusičitého a benzo(a)pyrénu. Na druhej strane, Slovensko má nízku spotrebu vody na obyvateľa a veľké zásoby, čo má pozitívny vplyv na stav životného prostredia. Avšak problematická môže byť znečistená voda a nízka miera pripojenia na čistiarne odpadových vôd.^{25,26}

Napriek tomu celková kvalita životného prostredia je vo všeobecnosti hodnotená pozitívne. Na základe indexu environmentálnej výkonnosti (EPI – Environmental Performance Index) sa v roku 2022 Slovenská republika umiestnila spomedzi 180. hodnotených krajín sveta na 18. mieste s indexom EPI 60,0. Na 1. mieste sa umiestnilo

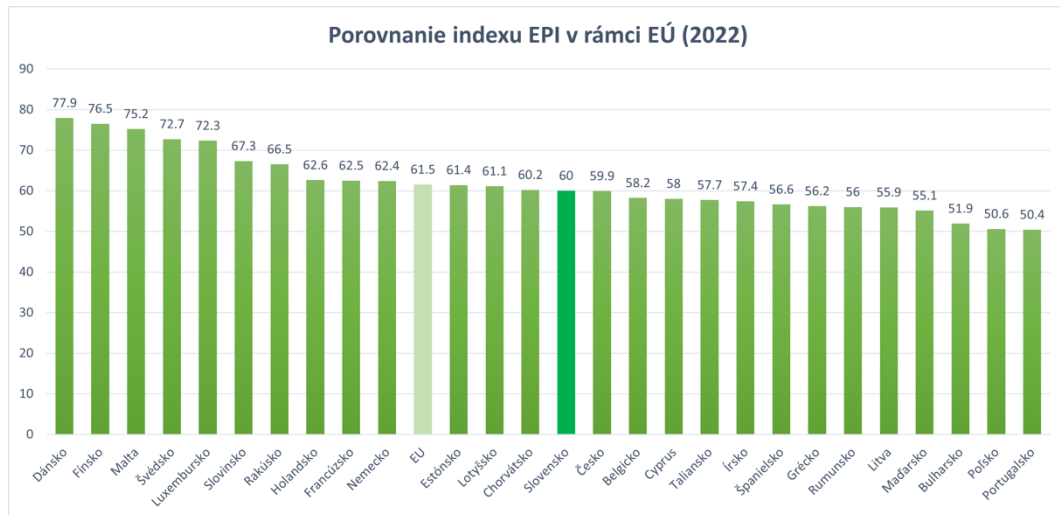
²⁵ Tri výzvy životného prostredia na Slovensku, Ministerstvo životného prostredia SR, 2017

²⁶ Zelenšie Slovensko – Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030, Ministerstvo životného prostredia SR, 2020

Dánsko s indexom 77,9 a na 180. mieste bola India s indexom 18,9. Ak zoberieme do úvahy iba krajiny EÚ, Slovensko sa spomedzi 27. krajín umiestnilo na 14. mieste, teda pod priemerom EÚ.²⁷

Grafické znázornenie umiestnenia SR v rámci krajín EÚ za rok 2022 môžeme vidieť na obrázku č.2.

Obrázok č. 2 - Porovnanie indexu environmentálnej výkonnosti spomedzi krajín EÚ za rok 2022

Zdroj: EPI, vlastné spracovanie

1.2.3. Environmentálna politika SR

Environmentálna politika je neoddeliteľnou súčasťou hospodárskej politiky a jej hlavným zámerom je dosiahnuť zmeny v prospech ochrany a obnovy životného prostredia, a tým prispieť k zabezpečeniu trvalo udržateľného rozvoja. Aby krajina mala efektívnu a fungujúcu environmentálnu politiku, je potrebné jasne stanoviť jej ciele a priority, ale aj stratégiu, ktorá zabezpečuje dosahovanie týchto cieľov.²⁸

Svetová konferencia OSN o životnom prostredí a rozvoji, ktorá sa uskutočnila v roku 1992 v meste Rio de Janeiro, bola veľmi významná pre oblasť environmentálnej politiky SR. V reakcii na túto konferenciu Slovensko vypracovalo dokument „Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky“, ktorý bol schválený v roku 1993 a

²⁷ Environmental Performance Index, webová stránka

²⁸ Júlia Gasperová, Stratégia environmentálnej politiky, Zborník z medzinárodnej konferencie, 2013

vychádzal z Ústavy SR. Podľa nej je povinnosťou štátu dbať na racionálne využívanie prírodných zdrojov, ekologickú rovnováhu a účinnú starostlivosť o životné prostredie.²⁹

Stratégia vychádzala zo zhodnotenia environmentálnej situácie v Slovenskej republike a vo svete, formulovala krátkodobé, strednodobé a dlhodobé ciele a stanovila zásady štátnej environmentálnej politiky, ktoré mali tvoriť aj základ environmentálnej výchovy.³⁰

Stratégiu environmentálnej politiky SR určujú nasledovné priority:

- ochrana ovzdušia pred znečisťujúcimi látkami a globálna environmentálna bezpečnosť,
- zabezpečenie dostatku pitnej vody a zníženie znečistenia ostatných vôd pod prípustnú mieru,
- ochrana pôdy pred degradáciou a zabezpečenie nezávadnosti potravín a ostatných výrobkov,
- správne zneškodňovanie odpadov a minimalizácia ich vzniku,
- zachovanie biologickej rôznorodosti, ochrana a racionálne využívanie prírodných zdrojov a optimalizácia priestorovej štruktúry a využívania krajiny.³¹

1.2.4. Nástroje environmentálnej politiky obcí

Pre oblasť environmentálnej politiky môžu obce využívať nasledujúce nástroje: administratívne, ekonomické a preventívne.

K administratívnym nástrojom patria dokumenty, ktoré musia obce vypracovať. Najdôležitejšími dokumentmi sú územný plán a miestny územný systém ekologickej stability, ktoré sú navzájom prepojené. Územný plán musí rešpektovať územný systém ekologickej stability (ÚSES). ÚSES v zmysle Zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny predstavuje celopriestorovú štruktúru navzájom prepojených ekosystémov, ich zložiek a prvkov, ktorá zabezpečuje rozmanitosť podmienok a foriem života v krajine. Základ tohto systému predstavujú biocentrá, biokoridory a interakčné prvky nadregionálneho, regionálneho alebo miestneho významu. Prostredníctvom územného plánu obec usmerňuje a ovplyvňuje rozvoj svojho územia. Podľa Zákona č. 50/1976 Zb.

²⁹ Júlia Gasperová, Stratégia environmentálnej politiky, Zborník z medzinárodnej konferencie, 2013

³⁰ Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky, 1993, Ministerstvo životného prostredia SR

³¹ Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky, 1993, Ministerstvo životného prostredia SR

o územnom plánovaní a stavebnom poriadku územný plán vytvára predpoklady pre trvalý súlad všetkých činností na území s osobitným zreteľom na starostlivosť o životné prostredie, dosiahnutie ekologickej rovnováhy a zabezpečenie trvalo udržateľného rozvoja, na šetrné využívanie prírodných zdrojov a na zachovanie prírodných, civilizačných a kultúrnych hodnôt. Zo zákona ďalej vyplýva, že územný plán hovorí o možnostiach funkčného využitia územia, rieši priestorové usporiadanie a zosúladuje záujmy a činnosti ovplyvňujúce územný rozvoj, životné prostredie a ekologickú stabilitu. Územné plánovanie nielen stanovuje povinnosť chrániť životné prostredie, ale vytvára priestor na tvorbu životného prostredia a na zlepšovanie kvality jeho jednotlivých zložiek, napr. s vybudovaním parkov alebo s výsadbou zelene.³²

Od roku 2006 majú obce možnosť predložiť žiadosť o poskytnutie dotácie na spracovanie územnoplánovacích dokumentácií. Podľa Zákona č. 226/2011 Z. z. o poskytovaní dotácií na spracovanie územnoplánovacej dokumentácie obcí sú financie poskytnuté z rozpočtovej kapitoly Úradu pre územné plánovanie a výstavbu Slovenskej republiky. Na rok 2022 bola dotácia poskytnutá pre 70 obcí vo výške 610 000 €. ³³

Okrem týchto základných dokumentov môžu obce vydávať záväzné stanoviská k investičnej a podnikateľskej činnosti, stavebné povolenia, povolenia na umiestnenie žump a na umiestnenie stavieb malých zdrojov znečisťovania.

Ekonomické nástroje boli zavedené ako nástroj odstraňujúci nedostatky administratívnych nástrojov, ktoré neboli schopné zabezpečiť požadovanú ochranu životného prostredia. Oproti administratívnym nástrojom, ekonomické nástroje nepriamo pôsobia na správanie subjektov a umožňujú im individuálny prístup k riešeniu otázok ochrany životného prostredia. Jednotlivci by mali byť motivovaní tým, že majú možnosť sa rozhodnúť – buď budú poškodzovať životné prostredie a zároveň za takéto poškodzovanie platiť, alebo obmedzia alebo vylúčia svoju činnosť poškodzujúcu životné prostredie.³⁴

Ekonomickými nástrojmi sú hlavne dane, poplatky, odvody, pokuty a rôzne platby, ktoré platia fyzické alebo právnické osoby, ak tak ustanovujú právne predpisy. Nástrojmi

³² Elena Žárska a Viera Papcunová, Komunálna politika, 2021

³³ Správa o stave životného prostredia SR v roku 2021, MŽP SR

³⁴ Lenka Bařinová, Ekonomické nástroje ochrany životného prostredia, 2014

environmentálnej politiky sú aj rôzne fondy životného prostredia, napr. Environmentálny fond, Recyklačný fond alebo štrukturálne fondy EÚ.³⁵

Ekonomické nástroje majú podporovať pozitívne zmeny a znížiť negatívne vplyvy v oblasti ochrany životného prostredia. Majú redukovať environmentálne škody, pričom plnia fiškálnu, redistribučnú, stimulačnú, kompenzačnú a komparatívnu funkciu.³⁶

Fiškálna funkcia sa týka predovšetkým získavanie finančných prostriedkov do štátneho rozpočtu, ktoré majú slúžiť na financovanie činností zabezpečujúcich ochranu životného prostredia. Redistribučná funkcia spočíva v presmerovaní nákladov vzniknutých odstraňovaním možných negatívnych dopadov na rôzne subjekty. Stimulačná funkcia znamená, že ekonomické nástroje by mali pozitívne ovplyvniť správanie jednotlivcov. Cieľom kompenzačnej funkcie je odškodnenie vzniknutého poškodenia, týka sa predovšetkým poplatkov, ktorých výška je odvodená od výšky vzniknutého poškodenia. Komparatívna funkcia znamená zaznamenávanie vyrovnania rôznych ekonomických podmienok znečisťovateľov.^{37,38}

Preventívnym nástrojom chápeme hlavne environmentálnu výchovu a vzdelávanie v tejto oblasti. Cieľom environmentálneho vzdelávania je zvyšovanie environmentálneho povedomia verejnosti, ovplyvňovanie jednotlivca, jeho vedomostí a zručností, hodnôt a postojov v snahe o dosiahnutie udržateľného rozvoja.³⁹

Environmentálna výchova sa uskutočňuje vo formálnom, ale aj v neformálnom vzdelávaní. Formálna environmentálna výchova sa sústreďuje hlavne na školy a je koordinovaná Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR.⁴⁰ Neformálnu výchovu zabezpečuje Ministerstvo životného prostredia SR prostredníctvom priamo riadených organizácií, ktorými sú napr. Slovenská agentúra životného prostredia, Štátna ochrana prírody SR, Národná zoo Bojnice, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Slovenské banské múzeum, Slovenský vodohospodársky podnik a iné.⁴¹

³⁵ Enviroportál, Informačný portál rezortu MŽP SR, 2020

³⁶ Enviroportál, Informačný portál rezortu MŽP SR, 2020

³⁷ Enviroportál, Informačný portál rezortu MŽP SR, 2020

³⁸ Lenka Bařinová, Ekonomické nástroje ochrany životného prostredia, 2014

³⁹ Konceptia rozvoja environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvedy v SAŽP do roku 2030, SAŽP, 2020

⁴⁰ Správa o stave životného prostredia SR v roku 2021, MŽP SR

⁴¹ Osveta a výchova, Ministerstvo životného prostredia SR

1.3. Starostlivosť obce o životné prostredie

Starostlivosť o životné prostredie predstavuje sústavu činností, ktorými spoločnosť cieľavedome a kladne ovplyvňuje kvalitu životného prostredia. Za základné formy starostlivosti o životné prostredie sa považujú predovšetkým ochrana životného prostredia pred negatívnymi dôsledkami ľudskej činnosti a pred nežiaducim pôsobením prírodných javov.⁴²

Cieľom starostlivosti obce o životné prostredie je zlepšiť jeho kvalitu pri dodržiavaní zásad udržateľného rozvoja. Starostlivosť o životné prostredie sa realizuje ako tvorba a ochrana životného prostredia, ktorá sa uplatňuje prostredníctvom starostlivosti o jeho jednotlivé prírodné zložky, ktorými sú ovzdušie, voda, pôda, zeleň. Starostlivosť obce o životné prostredie sa ďalej sústreďuje na likvidáciu a elimináciu negatívnych dosahov a dosahovanie ekologickej stability územia obce. Negatívnymi vplyvmi na životné prostredie môžu byť napríklad hluk a odpad.⁴³

Dôležitým aspektom miestneho rozvoja je kvalita životného prostredia, preto miestne samosprávy zohrávajú v jeho ochrane nesmierne dôležitú úlohu. Úlohy obcí v starostlivosti o životné prostredie vyplývajú zo zákonov, ktoré presne vymedzujú oblasti ich pôsobnosti, a z Ústavy SR. Tá v článku 44 uvádza, že každý má právo na priaznivé životné prostredie, pričom každý je povinný ho chrániť a zveľaďovať. Podľa Ústavy SR nikto nesmie nad mieru ustanovenú zákonom ohrozovať ani poškodzovať životné prostredie, prírodné zdroje a kultúrne pamiatky a každý má právo na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia a o príčinách a následkoch tohto stavu.⁴⁴

V zákone o obecnom zriadení sú vymedzené originálne kompetencie obcí v danej oblasti. Prenesené kompetencie vymedzuje Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky.

1.3.1. Opatrenia obce v oblasti ochrany ovzdušia

Ovzdušie je jednou zo zložiek životného prostredia, ktorá patrí k najznečistenejším zložkám, práve preto je jeho ochrana mimoriadne dôležitá a zakotvená v Ústave SR. Ochranu ovzdušia a základ jej právnej úpravy tvorí Zákon č. 146/2023 Z. z. o ochrane

⁴² MIKOLÁŠ J, PITTERMANN Z., Riadenie starostlivosti o životné prostredie, 1980

⁴³ Elena Žárska a Viera Papcunová, Komunálna politika, 2021

⁴⁴ 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

ovzdušia a o zmene a doplnení niektorých zákonov, podľa ktorého je jedným z orgánov ochrany ovzdušia aj obec, ktorá je zodpovedná za malé zdroje znečisťovania a vybrané osobitné činnosti. Právomoc obcí konať vo veciach danej oblasti je teda daná zákonom nielen ako originálna kompetencia, ale aj ako prenesený výkon štátnej správy. Obec v tejto oblasti podľa vyššie spomenutého zákona vydáva povolenia malého zdroja a súhlas, určuje rozsah a požiadavky vedenia prevádzkovej evidencie malých zdrojov, kontroluje dodržiavanie povinností prevádzkovateľov malých zdrojov a všeobecne záväzným nariadením môže ustanoviť zóny s obmedzenou prevádzkou mobilných zdrojov. Obec po zistení porušenia povinností ustanovených zákonom a všeobecne záväznými právnymi predpismi upravujúcimi ochranu ovzdušia uloží prevádzkovateľovi malého zdroja opatrenia na nápravu. Ukladá pokuty, poplatky za emisie a tiež rozhoduje o priestupkoch, ale môže rozhodovať aj o obmedzení alebo zastavení prevádzky malého zdroja.⁴⁵

Tieto poplatky a pokuty sú príjmom rozpočtu obce a ich výšku a výpočet upravuje Zákon č. 190/2023 Z. z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia. Tento zákon uvádza aj maximálnu výšku pokuty, ktorú obec uloží prevádzkovateľovi malého zdroja za nesplnenie povinností, čo je 800 €. Poplatok za emisie sa platí ročne a jeho výška je vypočítaná na základe údajov oznámených obci, ktoré slúžia na zistenie množstva a škodlivosti znečisťujúcich látok vypustených do ovzdušia za uplynulý rok.⁴⁶

1.3.2. Opatrenia obce v oblasti ochrany vody a vodného hospodárstva

Ďalšou veľmi dôležitou a aj z biologického a spoločenského hľadiska nenahraditeľnou zložkou životného prostredia je voda. Okrem pitnej vody, ktorá má pre človeka rozhodujúci význam, môžeme vodu použiť aj na rekreačné účely alebo ako energetický zdroj. Jej dostatok a kvalita ovplyvňujú úroveň života ľudí a ich zdravie, preto je našou povinnosťou ju chrániť a uchovať ju bez chemikálií a iných škodlivých látok.⁴⁷

Pôsobnosti obce v tejto oblasti sú upravené Zákonom č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov, podľa ktorého obec patrí do orgánov štátnej vodnej správy a v

⁴⁵ Zákon č. 146/2023 Z. z. o ochrane ovzdušia

⁴⁶ Zákon č. 190/2023 Z. z. o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia

⁴⁷ Ministerstvo životného prostredia SR

prenesenom výkone pôsobnosti rozhoduje o povolení na odber povrchových a podzemných vôd a ich iné užívanie na potreby domácností, uskutočnení, zmene a odstránení vodných stavieb, ktoré súvisia s týmto odberom. Ďalej obec rozhoduje vo veciach, v ktorých je príslušná povoľovať vodnú stavbu, ako aj v ostatných vodohospodárskych veciach, ktoré sa týkajú tejto vodnej stavby. Má na starosti aj rozhodnutia o určení hranice pobrežného pozemku pri drobných vodných tokoch a uložení opatrení na odstránenie škodlivého stavu po poškodení verejnej kanalizácie alebo verejného vodovodu. Obec vedie evidenciu o vodách, vykonáva štátny vodoochranný dozor v rámci svojej pôsobnosti a ukladá opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov. Dáva vyjadrenie k vodnej stavbe v prípadoch, v ktorých je príslušná vydať povolenie, a vyjadrenie k stavbe rodinného domu, k stavbe na individuálnu rekreáciu a na domové žumpy. Pojednáva priestupky na úseku ochrany vôd, vodných tokov a vodných stavieb.⁴⁸

1.3.3. Úloha obce v starostlivosti o zeleň a v oblasti ochrany prírody

Starostlivosť o zeleň a ochrana životného prostredia patria k základným, originálnym kompetenciám obcí. Zeleň okrem estetickej stránky plní aj hospodársku, hygienickú, klimatickú a urbanistickú/rekreačnú funkciu, preto sa obce majú snažiť zabezpečiť jej nepretržité udržiavanie, ktoré vedie k zachovaniu a zlepšeniu týchto funkcií. Prostredníctvom svojich funkcií zvyšuje atraktivitu mesta, zlepšuje mestskú klímu a parametre prostredia, znižuje prašnosť a s absorbovaním škodlivých látok z ovzdušia podporuje aj jeho čistenie. Zeleň môže byť aj účinnou hlukovou bariérou, môže znižovať hladinu hluku a so svojím ochladzovacím efektom reguluje aj teplotný režim a zvyšuje vlhkosť.⁴⁹

Ochranu verejnej zelene zabezpečuje obec alebo mesto, a to najmä s evidenciou a tvorbou verejnej zelene alebo zakladaním novej zelene. So starostlivosťou o zeleň veľmi úzko súvisí aj ochrana drevín, v ktorej zohrávajú dôležitú úlohu aj obce. Zákon č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny uvádza, že obec je orgánom ochrany prírody a vykonáva v prvom stupni štátnu správu vo veciach ochrany drevín. Obce môžu rozhodovať o vydaní súhlasu alebo môžu vydávať záväzné stanovisko na výrub drevín rastúcich v zastavanom území obce, v súhlase na výrub drevín ukladajú vykonanie

⁴⁸ Zákon č. 364/2004 Z. z. o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov

⁴⁹ Elena Žárska a Viera Papcunová, Komunálna politika, 2021

primeranej náhradnej výsadby, starostlivosti o náhradnú drevinu alebo zapltenie finančnej náhrady. Obce ďalej vyhlasujú obecne chránené územie, menia alebo rušia jeho ochranu, obstarávajú a schvaľujú aj dokument miestneho územného systému ekologickej stability a vykonávajú štátny dozor vo veciach, v ktorých vykonávajú štátnu správu v rozsahu ustanovenom zákonom.⁵⁰

1.3.4. Úloha obce v oblasti odpadového hospodárstva

S ochranou životného prostredia je spojené aj nakladanie s odpadom, čo je jedna z významných úloh štátu. Preto máme aj my svoje odpadové hospodárstvo. Hlavným cieľom odpadového hospodárstva SR je predchádzať vzniku odpadu, opätovne ho používať, recyklovať, prípadne ho odborne zneškodniť.⁵¹

Obce majú nenahraditeľnú úlohu v odpadovom hospodárstve, a to najmä v nakladaní s komunálnym odpadom a s drobnými stavebnými odpadmi, ktoré vznikli na území obce. Sú povinné nastaviť si vhodný systém zberu odpadov a nakladania s komunálnymi odpadmi na účely ich zhodnotenia alebo zneškodnenia v súlade so Zákonom č. 79/2015 Z. z o odpadoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Obce ustanovia, aké zberné nádoby sa budú používať, musia ich zabezpečiť a je nutné, aby zodpovedali systému zberu. Taktiež zavedú frekvenciu a harmonogram zvozov a náklady súvisiace so zberom a prepravou komunálnych odpadov. V rámci separovaného zberu sú obce povinné zabezpečovať triedenie týchto zložiek: papier, plast, sklo, textil, kovy, elektroodpad, drevo a aj kuchynské odpady a oleje.⁵²

Obce za nakladanie s odpadom vyberajú od občanov poplatky, a to v podobe miestneho poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady. Miestny poplatok za komunálne odpady môžu stanoviť obce paušálne alebo podľa objemu vyprodukovaného odpadu (tzv. množstvový zber), ale existuje aj ich kombinácia. Nevýhodou paušálneho poplatku je, že každá domácnosť platí rovnako bez ohľadu na skutočne vyprodukované množstvo odpadu, a preto pre nich poplatok nie je motiváciou, aby odpad separovali alebo obmedzili jeho produkciu.⁵³ Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady ustanovuje jednotlivé kritériá určenia výšky poplatkov za odpady a ich minimálne

⁵⁰ Zákon č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny

⁵¹ Ústredný portál verejnej správy, Odpadové hospodárstvo, 2021

⁵² Ústredný portál verejnej správy, Odpadové hospodárstvo, 2021

⁵³ Správa o stave životného prostredia SR v roku 2021, MŽP SR

a maximálne hodnoty. Obce si môžu ustanoviť výšku poplatkov vo svojom všeobecne záväznom nariadení, ale ak ju neustanovia, poplatok sa platí v najnižšej sadzbe, ktorú určí zákon.⁵⁴

⁵⁴ Zákon č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady

2. Cieľ práce, metodika práce a metódy skúmania

Hlavným cieľom bakalárskej práce je skúmanie oblastí a veľkosti vplyvu miestnej samosprávy pri znižovaní environmentálnej záťaže. Práca rozoberá rôzne environmentálne problémy, úlohy a kompetencie miestnej samosprávy spojené s ochranou životného prostredia. Bližšie identifikuje nástroje miestnej samosprávy, ktoré môžu zohrávať dôležitú úlohu pri znižovaní environmentálnych záťaží.

Na dosiahnutie hlavného cieľa nám pomáhala vymedzenie čiastkových cieľov, ktoré sme si určili nasledovne:

- Vymedzenie miestnej samosprávy – pomocou dostupnej domácej a zahraničnej literatúry sme si zadefinovali miestnu samosprávu, jej význam a postavenie v systéme verejnej správy, potom sme charakterizovali základ územnej samosprávy – obec.
- Identifikácia environmentálnych problémov a charakterizovanie nástrojov environmentálnej politiky obcí – pomocou Informačného systému environmentálnych záťaží (IS EZ) sme analyzovali súčasný stav environmentálnych problémov na Slovensku a na základe literatúry sme charakterizovali nástroje obcí v environmentálnej politike.
- Vymedzenie kompetencií miestnej samosprávy v danej oblasti – na základe platnej legislatívy sme si určili rozsah právomocí obcí a miest v oblasti ochrany životného prostredia.
- Analýza príjmov a výdavkov v oblasti životného prostredia na miestnej úrovni – na základe dostupných údajov zo Štatistického úradu Slovenskej republiky sme preskúmali vývoj nákladov a výnosov obcí a miest v oblasti ochrany životného prostredia a vyhodnotili sme ich podiel podľa jednotlivých kategórií.
- Porovnávanie výdavkov verejnej správy a miestnej samosprávy na ochranu životného prostredia – na základe zistených údajov z Eurostatu sme analyzovali výdavky verejnej správy a výdavky miestnej samosprávy na životné prostredie vo všetkých krajinách Európskej únie, a s pomocou získaných údajov sme zhodnotili dôležitosť miestnej samosprávy v rámci ochrany životného prostredia.

- Analýza rozpočtu konkrétnej samosprávy v oblasti životného prostredia – venovali sme sa konkrétnej samospráve – mestu Nitra, preskúmali sme vývoj jeho príjmov a výdavkov v oblasti starostlivosti o životné prostredie, a to s pomocou dostupných informácií o jeho rozpočte.

Keďže v teoretickej časti sme sa zameriavali na vymedzenie základných teoretických poznatkov, najprv sme museli zozbierať informácie. To sme dosiahli preštudovaním domácej a zahraničnej odbornej literatúry, zákonov a vedeckých článkov. V tejto časti práce sme využili metódu abstrakcie, ktorou sme z nadobudnutých poznatkov vyčleňovali iba tie najpodstatnejšie informácie. V aplikačnej časti práce sme využili hlavne metódu analýzy, keďže sme rozoberali údaje z rôznych databáz, ako je napr. Štatistický úrad Slovenskej republiky alebo Eurostat, a z rozpočtu konkrétnej samosprávy, ktorý sme našli na oficiálnej stránke mesta Nitra. Zo získaných údajov sme si vytvorili tabuľky a grafy pomocou programu Excel, čím sme využili aj metódu grafického zobrazenia. Metóda komparácie nám pomohla pri porovnávaní spracovaných údajov. Metódu dedukcie sme použili v závere práce pri porovnaní získaných poznatkov s poznatkami iných autorov a pri zhodnotení našich výsledkov.

3. Výsledky práce a diskusia

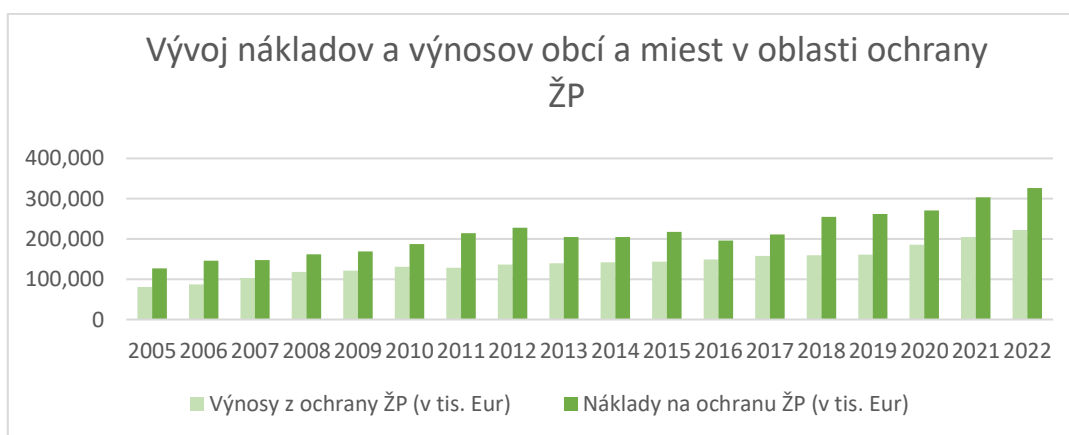
3.1. Vývoj environmentálnych príjmov a výdavkov na miestnej úrovni v SR

Finančné ukazovatele v oblasti ochrany životného prostredia sleduje Štatistický úrad Slovenskej republiky (ŠÚ SR), ktorý vyhodnocuje celkové náklady na ochranu životného prostredia (ŽP) a takisto s ňou spojené výnosy.

V celkových nákladoch sú zahrnuté investície na ochranu ŽP – „výdavky vynaložené na obstaranie dlhodobého hmotného a nehmotného majetku slúžiaceho na ochranu životného prostredia (v oblasti ochrany pôdy a podzemných vôd, ochrany ovzdušia, narábania s odpadmi, narábania s odpadovými vodami, znižovania hluku a vibrácií, biodiverzity a ochrany krajiny a iné)⁵⁵ – a bežné náklady na ochranu ŽP. Do bežných nákladov patria náklady, ktoré sa uhrádzajú do recyklačného fondu a sú spojené s ochranou ŽP. Sú nimi hlavne platby a poplatky štátnym alebo súkromným organizáciám. Penále a pokuty sem nie sú zahrnuté.⁵⁶

Výnosy v ochrane ŽP súvisia hlavne s príjmami získanými z predaja odpadových alebo vedľajších produktov, výrobkov, prístrojov a technológií na ochranu ŽP a s tržbami za poskytovanie služieb v environmentálnych oblastiach – a to najmä v odpadovom a vodnom hospodárstve.⁵⁷

Graf č. 1 - Vývoj nákladov a výnosov obcí a miest v oblasti ochrany životného prostredia

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

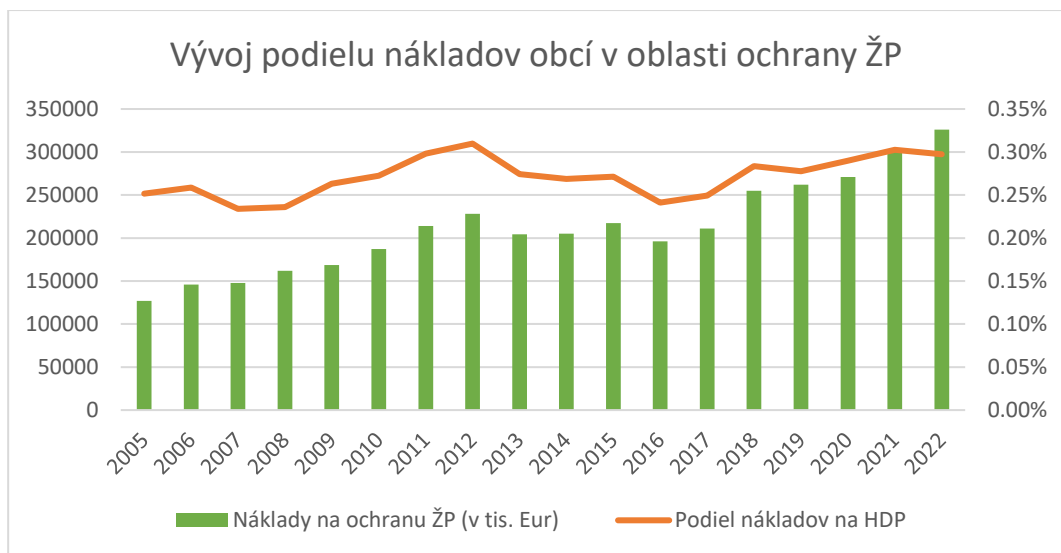
⁵⁵ ŠÚ SR, Náklady na ochranu životného prostredia, 2023

⁵⁶ ŠÚ SR, Náklady na ochranu životného prostredia, 2023

⁵⁷ ŠÚ SR, Náklady na ochranu životného prostredia, 2023

Na grafe č. 1 môžeme vidieť, že v medziročných porovnaníach majú celkové náklady aj celkové výnosy obcí a miest v ochrane ŽP rastúci trend, aj keď náklady sú vždy vyššie ako výnosy. V roku 2022 predstavovali hodnotu 326 053 €, kým výnosy dosiahli sumu 222 026 €. Ak porovnáваме tieto hodnoty s najstaršími dostupnými dátami, teda s hodnotami z roku 2005, môžeme vidieť, že celkové náklady na ochranu ŽP narástli o 156,6 percenta a celkové výnosy z ochrany ŽP vzrástli o 175,3 percenta. S nárastmi týchto hodnôt vzrástol aj rozdiel medzi nákladmi a výnosmi. V roku 2005 tento rozdiel predstavoval hodnotu 46 396 €, no v roku 2022 táto suma vzrástla na 104 027 €, čo predstavuje nárast o 124,2 percenta.

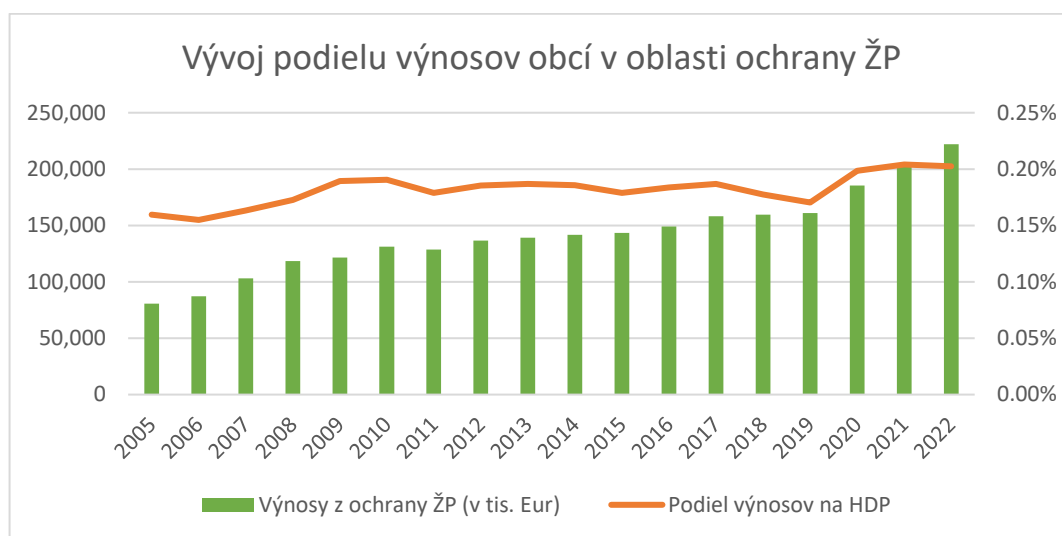
Graf č. 2 - Vývoj podielu nákladov obcí v oblasti ochrany životného prostredia

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Podiel nákladov a výnosov obcí a miest v oblasti ochrany ŽP na HDP v sledovanom období má relatívne stály trend. Podiel nákladov sa pohybuje medzi 0,2 – 0,3 percentami a podiel výnosov medzi hodnotami 0,1 – 0,2 percenta. V roku 2022 tvoril podiel nákladov 0,30 percenta HDP, čo znamená, že v porovnaní s rokom 2005 nedošlo k výrazným nárastom. V roku 2005 tvoril 0,25 percenta HDP. Podiel výnosov na HDP dosiahol v roku 2022 0,20 percenta a v roku 2005 tento podiel predstavoval hodnotu 0,16 percenta, z čoho vyplýva, že ani pri výnosoch nenastali veľké zmeny podielu.

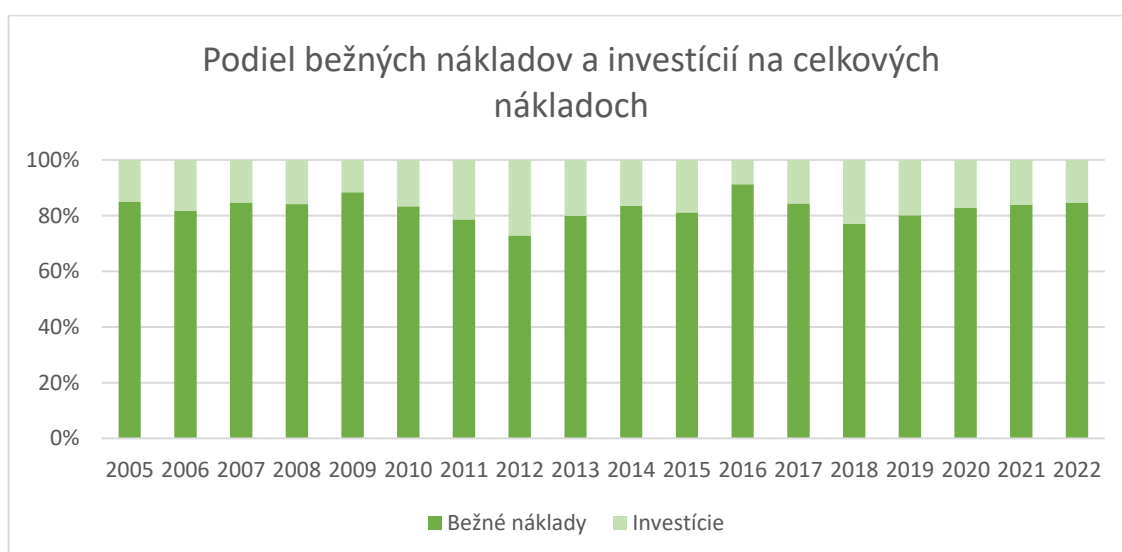
Graf č. 3 - Vývoj podielu výnosov obcí v oblasti životného prostredia

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Ako sme už spomenuli, v celkových nákladoch sú zahrnuté bežné náklady a investície na ochranu ŽP. Ako môžeme vidieť na nasledujúcom grafe, bežné náklady – teda poplatky a platby štátnym a súkromným orgánom/osobám a organizáciám – majú oveľa vyšší podiel na celkových nákladoch ako investície. V priemere 82 percent celkových nákladov je tvorených bežnými nákladmi a investície predstavujú iba 18 percent. V roku 2022 predstavovali bežné náklady sumu 276 135 €, čím tvorili 85 percent nákladov, kým investície predstavovali iba 15 percent so sumou 49 918 €.

Graf č. 4 - Podiel bežných nákladov a investícií na celkových nákladoch obcí a miest v oblasti ochrany životného prostredia

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

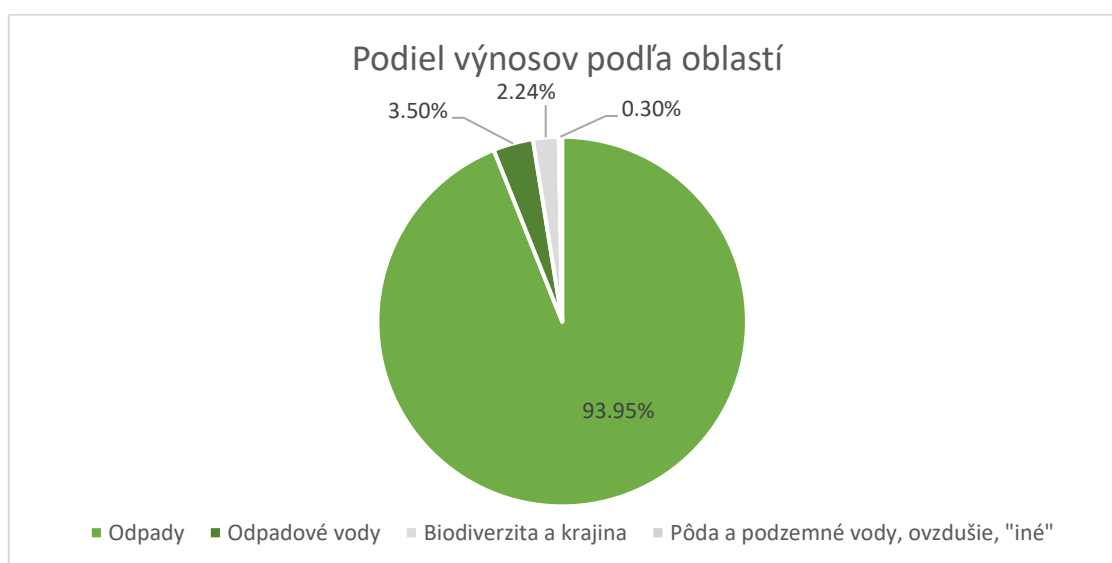
3.1.1. Náklady a výnosy miestnych samospráv na ochranu ŽP podľa oblastí

ŠÚ SR člení náklady a výnosy v ochrane ŽP do nasledujúcich oblastí:

- ochrana ovzdušia,
- narábanie s odpadmi,
- narábanie s odpadovými vodami,
- znižovanie hluku a vibrácií,
- biodiverzita a ochrana krajiny,
- iné.

Najväčší podiel nákladov je v oblasti narábania s odpadmi, v roku 2022 dosiahli sumu 259 257 €, čo predstavuje 79,51 percenta celkových nákladov. Na druhom mieste je oblasť narábania s odpadovými vodami s hodnotou 38 991 €, čo predstavuje 11,96 percenta a na treťom mieste je oblasť ochrany ovzdušia so sumou 17 581 € s percentuálnym podielom 5,39 percenta. Ostatné skupiny majú na celkových nákladoch výrazne nižší podiel. Oblasť biodiverzity a ochrany krajiny predstavuje iba 2,51 percenta, oblasť ochrany pôdy a podzemných vôd má 0,37-percentný podiel a posledných 0,25 percenta tvorí skupina „iné“.

Graf č. 5 - Podiel výnosov miestnych samospráv na ochranu ŽP podľa oblastí

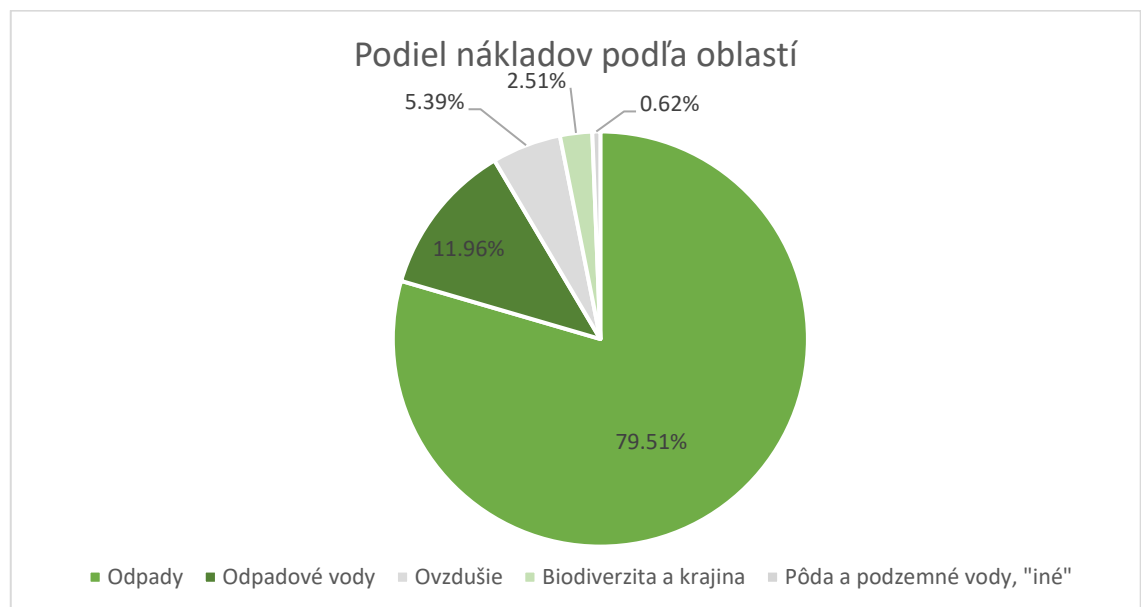

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Takisto ako pri nákladoch, aj pri výnosoch má najväčší podiel oblasť narábanie s odpadmi. V roku 2022 dosiahli výnosy v tejto oblasti sumu 208 591 €, čím tvoria 93,95 percenta celkových výnosov z ochrany ŽP. Oblasť narábania s odpadovými vodami je na druhom mieste ako pri nákladoch, ale má menší podiel – 7 776 € predstavuje 3,50 percent výnosov. Oblasť biodiverzity a ochrany krajiny má pri výnosoch väčší význam ako pri nákladoch, predstavuje 2,24-percentný podiel s hodnotou 4 983 €. Menej ako jedno percento výnosov tvorí oblasť ochrany ovzdušia (0,08 percenta), oblasť ochrany pôdy a podzemných vôd (0,08 percenta) a skupina „iné“ (0,12 percenta).

V oblasti znižovania hluku a vibrácií v roku 2022 sa nevyskytovali žiadne investície a výnosy. Údaje o bežných nákladoch neboli publikované pre ich dôverný charakter.

Graf č. 6 - Podiel nákladov miestnych samospráv na ochranu ŽP podľa oblastí

Zdroj: ŠÚ SR, vlastné spracovanie

Tieto štatistiky nám potvrdzujú, že najväčším environmentálnym problémom na Slovensku sú odpady a ich spracovanie, a to aj na miestnej úrovni. Na základe takýchto nárastov nákladov a výnosov obcí a miest na ochranu ŽP môžeme povedať, že miestna úroveň zohráva ešte väčšiu úlohu v ochrane ŽP ako inokedy.

3.2. Medzinárodné porovnanie výdavkov v oblasti životného prostredia

3.2.1. Výdavky verejnej správy na ochranu životného prostredia v krajinách EÚ

Na základe údajov získaných z Eurostatu v roku 2022 predstavili výdavky verejnej správy v EÚ na ochranu ŽP 0,8 percenta HDP a 1,6 percenta celkových verejných výdavkov. Tak ako aj v systéme ŠÚ SR, aj v databáze Eurostatu sú výdavky na ochranu ŽP rozdelené do skupín. Tieto skupiny sú nasledujúce:

- odpadové hospodárstvo,
- nakladanie s odpadovými vodami,
- znižovanie znečistenia,
- ochrana biodiverzity a krajiny,
- výskum a vývoj v oblasti ochrany životného prostredia,
- ochrana životného prostredia inde neklasifikovaná.

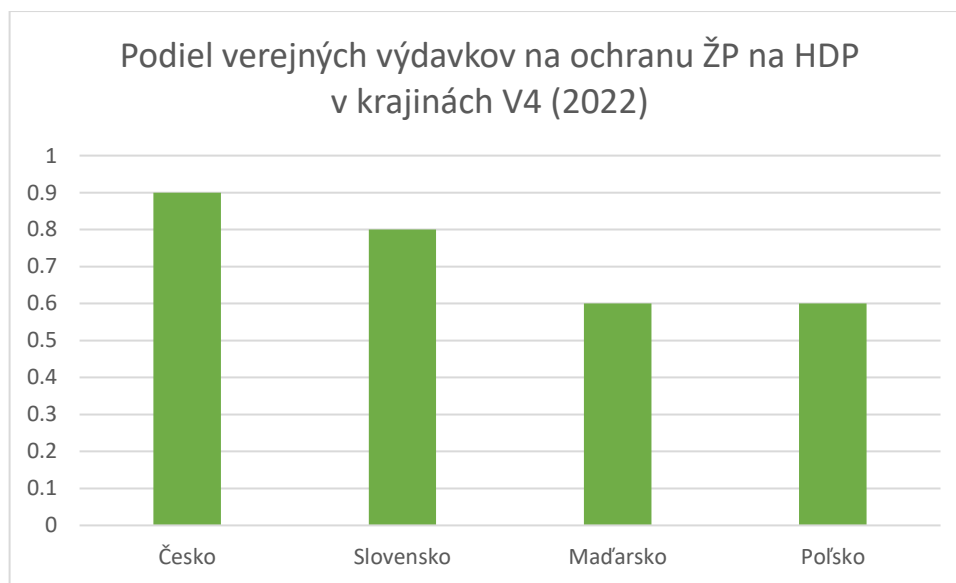
V roku 2022 predstavovali výdavky verejnej správy v EÚ na odpadové hospodárstvo 0,4 percenta HDP. Iba 0,1 percenta HDP bolo vyčlenených na výdavky na nakladanie s odpadovými vodami, 0,1 percenta HDP na výdavky na znižovanie znečistenia, 0,1 percenta HDP na výdavky na ochranu biodiverzity a krajiny a 0,1 percenta HDP na výdavky na ochranu ŽP inde neklasifikovaných. Výdavky na ochranu ŽP v oblasti výskumu a vývoja sa nevyskytovali.

V roku 2022 sa na prvom mieste v rebríčku najväčších „investorov“ do ochrany ŽP umiestnilo Holandsko, verejné výdavky v tejto oblasti predstavovali 3,2 percenta celkových výdavkov a 1,4 percenta HDP. Ak sledujeme podiel verejných výdavkov na ochranu ŽP na HDP, na druhom mieste je Belgicko (1,2 percenta HDP) a na treťom sú Malta a Francúzsko s rovnakým podielom HDP (1,1 percenta). Ak by sme zobrali do úvahy podiel celkových verejných výdavkov, Malta by skončila na druhom mieste (2,7 percenta) a Belgicko na treťom s 2,3-percentným podielom na celkových výdavkoch verejnej správy. Najnižší podiel v oboch kategóriách patrí Fínsku, ktorého verejné výdavky na ŽP predstavovali iba 0,4 percenta celkových verejných výdavkov a 0,2 percenta HDP. Grafické znázornenie podielov verejných výdavkov na ochranu ŽP na HDP v krajinách EÚ môžeme vidieť v prílohe č. 9 a podiely verejných výdavkov na ochranu ŽP na celkových výdavkoch verejnej správy nám znázorňuje príloha č. 10.

Na Slovensku výdavky verejnej správy na ochranu ŽP predstavovali 1,9 percenta celkových verejných výdavkov a 0,8 percenta HDP. Čo sa týka podielu výdavkov na ochranu ŽP na HDP, Slovensko sa umiestnilo na úrovni EÚ a pri porovnávaní podielu výdavkov na ochranu ŽP na celkových verejných výdavkoch je taktiež nad úrovňou EÚ. Od roku 2013 sa pohybuje okolo tejto hodnoty podielu HDP, v niektorých rokoch sa však tento podiel zvýšil aj na 0,9 percenta, ale nastala už aj opačná situácia, keď v roku 2016 klesol na 0,7 percenta.

V porovnaní s krajinami V4 (Maďarsko, Česko, Poľsko) má Slovensko porovnateľný podiel verejných výdavkov na ŽP na HDP. Spomedzi týchto krajín sa nachádza na druhom mieste, avšak všetky krajiny majú podobný podiel. Prvé miesto získala Česká republika s podielom 0,9 percenta HDP, Maďarsko a Poľsko sú na tom rovnako, ich podiel na HDP predstavuje hodnotu 0,6 percenta.

Graf č. 7 – Podiel verejných výdavkov na ochranu ŽP na HDP v krajinách V4 v roku 2022

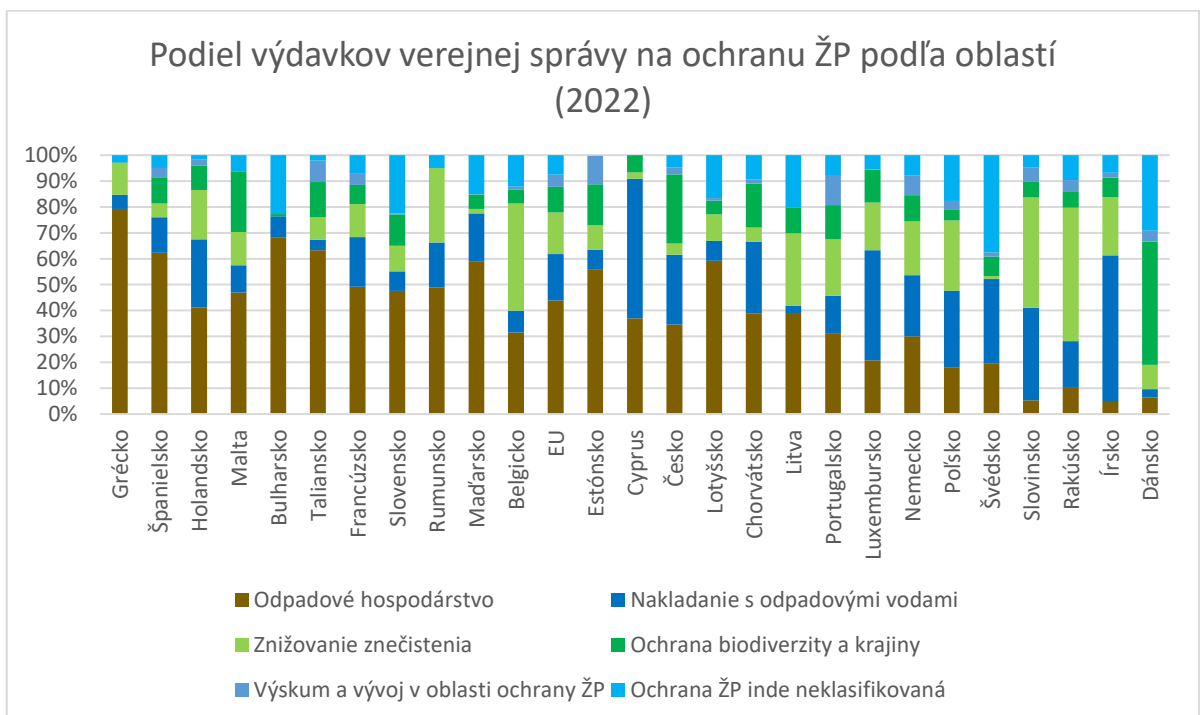

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Ako sme už spomenuli na začiatku, výdavky verejnej správy spojené s ochranou ŽP sú aj v Eurostate rozdelené do rôznych oblastí. Na úrovni EÚ sme už spomínali, aké sú podiely výdavkov v rôznych oblastiach na HDP a teraz sa pozrieme na podiely výdavkov podľa rôznych oblastí v krajinách EÚ. Môžeme vidieť, že najvyšší podiel výdavkov smeruje do oblastí odpadového hospodárstva. Najvyšší podiel vykázalo Grécko (1,6 percenta), potom nasledujú Španielsko, Holandsko, Malta (každá krajina 1,3 percenta), Bulharsko (1,2 percenta) a Taliansko (1,1 percenta). Najvyšší podiel výdavkov na

nakladanie s odpadovými vodami vykázali Cyprus a Luxembursko (obidve krajiny s 1-percentným podielom), Holandsko a Írsko (obidva štáty 0,8 percenta) a Slovinsko (0,7 percenta). V oblasti znižovania znečistenia vyhráva Belgicko (1 percento), nasledujú ho Slovinsko (0,8 percenta), Holandsko (0,6 percenta) a Rakúsko s Rumunskom (obidve krajiny 0,5 percenta). V poslednej veľkej kategórii, v oblasti ochrany biodiverzity, sa všetky krajiny pohybovali medzi hodnotami 0 – 0,3 percenta, no to neplatí pre Dánsko (0,4 percenta), Česko (0,5 percenta) a Maltu (0,6 percenta).

Graf č. 8 – Podiel verejných výdavkov na ochranu ŽP podľa oblastí v krajinách EÚ v roku 2022

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

3.2.2. Výdavky miestnych samospráv na ochranu životného prostredia v krajinách EÚ

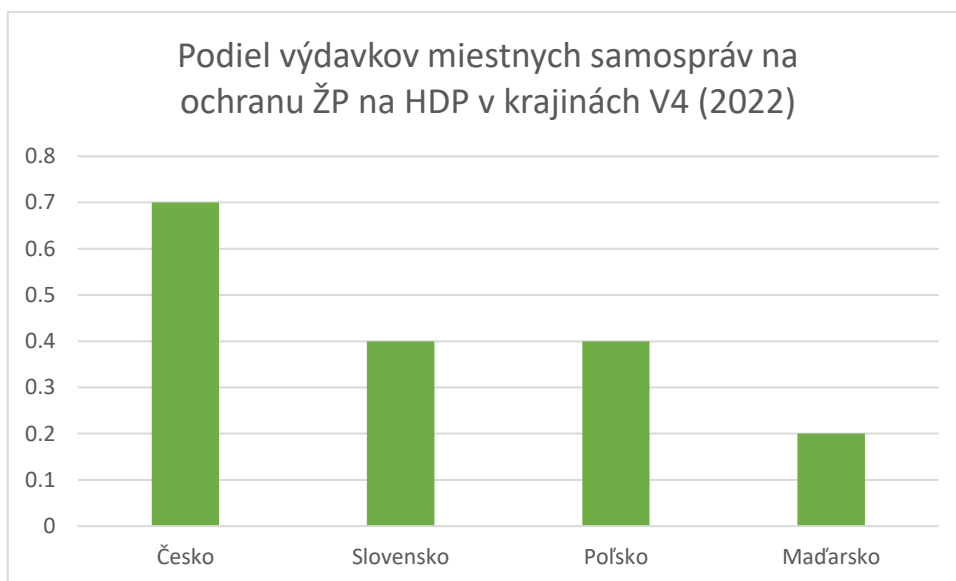
Ak sa pozrieme na výdavky na životné prostredie na miestnej úrovni, na ich podiel na HDP a na celkové výdavky miestnych samospráv, zistíme, že Slovensko je tesne pod úrovňou EÚ. Avšak sú krajiny, ktoré v medzinárodnom porovnaní vykazujú nadpriemerné hodnoty.

V prílohe č. 11 nájdeme najaktuálnejšie údaje o environmentálnych výdavkoch miestnych samospráv každej krajiny EÚ, kde môžeme vidieť, aké boli výdavky miestnych samospráv na ŽP v jednotlivých krajinách v roku 2022. Hodnoty sú vyjadrené

s podielom na HDP, na celkových výdavkoch miestnych samospráv a v miliónoch eur. V roku 2022 výdavky miestnych samospráv na ŽP v EÚ predstavovali 0,6 percenta HDP a 5,2 percenta celkových výdavkov miestnych samospráv. Krajinou s najvyšším podielom na HDP je Holandsko, ktorého výdavky na miestnej úrovni na ochranu ŽP predstavujú 1,3 percenta HDP, avšak keď sa pozrieme na podiel celkových výdavkov samospráv, Holandsko so svojimi 9,7 percentami nezíska prvé miesto. Najväčší podiel v tejto kategórii má Malta, ktorej až 24,6 percenta z celkových výdavkov smeruje do oblasti ochrany ŽP. Výrazne vyšší podiel má aj Grécko (20 percent), Cyprus (16,8 percenta), Luxembursko (12,9 percenta) a Španielsko (10,1 percenta). Zaujímavé je, že Fínsko a Dánsko sú zaradené medzi top 10 „najzelenších“ krajín, avšak ich výdavky na životné prostredie sú relatívne nízke nielen na miestnej úrovni, ale aj čo sa týka vládnych výdavkov. Výdavky miestnych samospráv na ŽP v týchto dvoch krajinách netvoria ani 1 percento z ich celkových výdavkov, ale ani z HDP.

Čo sa týka podielu výdavkov miestnych samospráv na ochranu ŽP na HDP, Slovensko si v rokoch 2017 až 2022 držalo hodnotu 0,4 percenta a podiel týchto výdavkov na celkových výdavkoch sa pohyboval okolo hodnoty 5 percent (okrem roku 2018, keď dosiahol 6 percent). Ak porovnáваме tieto hodnoty s hodnotami krajín V4, môžeme vidieť, že aj na miestnej úrovni majú podobné podiely výdavkov na ŽP na HDP. Najvyšší podiel má Česko (0,7 percenta HDP), nasledujú ho Slovensko s Poľskom (obidve krajiny 0,4 percenta HDP) a na poslednom mieste je Maďarsko (0,2 percenta HDP).

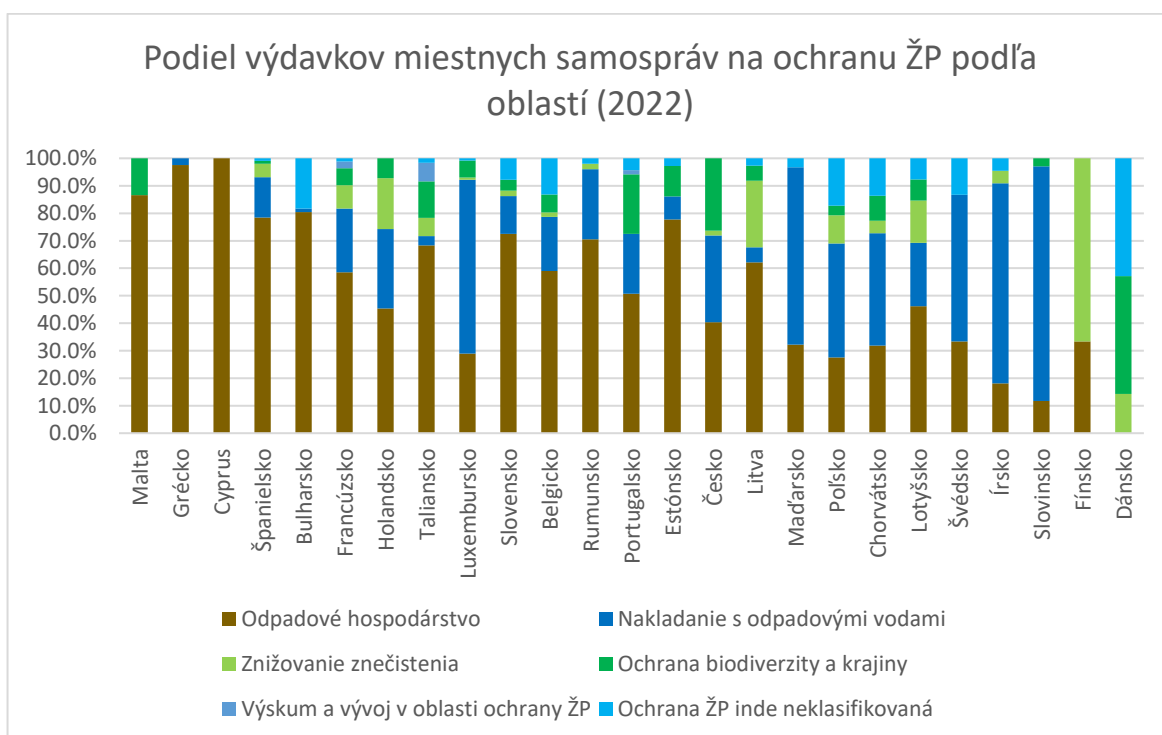
Graf č. 9 – Podiel výdavkov miestnych samospráv na ochranu ŽP na HDP v krajinách V4 v roku 2022

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Výdavky na ochranu ŽP sú rozdelené podľa oblastí aj na miestnej úrovni. Na nasledujúcom grafe – graf č. 10 – môžeme vidieť, do ktorých oblastí smeruje najviac výdavkov na miestnej úrovni v krajinách EÚ. Ako sme už zistili pri sledovaní environmentálnych výdavkov na miestnej úrovni na Slovensku, aj tu môžeme vidieť, že najväčšími environmentálnymi problémami, ktorým miestne samosprávy čelia, sú odpady a odpadové vody. V priemere 52,5 percenta výdavkov na ochranu ŽP smeruje do oblasti odpadového hospodárstva a 25,8 percenta do oblasti nakladania s odpadovými vodami. Avšak sú krajiny, ktoré majú oveľa vyššie podiely v týchto oblastiach, napr. krajiny, ktoré vykázali nadpriemerný podiel výdavkov na ochranu ŽP na celkových výdavkoch miestnej samosprávy, teda Malta, Grécko, Cyprus, Luxembursko a Španielsko. Do oblasti nakladania s odpadmi investoval najviac peňažných prostriedkov zo svojich výdavkov Cyprus (100 percent), Grécko (97,5 percenta), Malta (86,6 percenta) a Bulharsko (80,5 percenta). Do oblasti odpadových vôd najviac investovalo Slovensko (85,3 percenta), Írsko (72,7 percenta), Maďarsko (64,5 percenta) a Luxembursko (63,3 percenta).

Graf č. 10 – Podiel výdavkov miestnych samospráv na ochranu ŽP podľa oblastí v krajinách EÚ v roku 2022

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Ak porovnáваме podiely výdavkov na ŽP na miestnej úrovni a podiely výdavkov verejnej správy s celkovými výdavkami v krajinách EÚ, môžeme vidieť, že výdavky miestnych samospráv na ochranu ŽP tvoria väčšie percentá z ich celkových výdavkov ako výdavky verejnej správy na ŽP. Z toho vyplýva, že oblasť ochrany ŽP je dôležitejšia pre miestne samosprávy ako pre verejnú správu.

Ako je napísané aj v Európskej charte miestnej samosprávy, miestna samospráva je k občanovi najbližšie. Organizácia Spojených národov (OSN) tiež označuje miestnu samosprávu ako úroveň verejnej správy, ktorá má k ľuďom najbližšie, a preto zohráva zásadnú úlohu pri vzdelávaní, mobilizácii a reakcii verejnosti na podporu trvalo udržateľného rozvoja.⁵⁸ Ďalej Program OSN pre životné prostredie uznáva, že miestna samospráva má významnú právomoc v záležitostiach životného prostredia. Môže pomôcť pri implementácii globálnych dohôd a formovaní politiky a v konečnom dôsledku prispieť k ochrane globálnych spoločných statkov.⁵⁹

⁵⁸ United Nations Conference on Environment and Development (UNCED), Agenda 21, 1993

⁵⁹ United Nations Environment Programme (UNEP), Annual report, 2012

Mestá a obce môžu zohrávať významnú úlohu v riešení environmentálnych problémov. Napríklad Evans, B., Joas, M., Sundback, S. & Theobald, K. v knihe „Governing Sustainable Cities“ uvádzajú, že mestá sú zdrojom väčšiny nášho znečistenia a majú značnú ekologickú stopu, avšak dôležitejšie je, že sú miestom zmien a inovácií vo viacerých oblastiach, a sú miestami, kde sa formulujú nové myšlienky, koncepty a politické vízie.⁶⁰

Podľa Stadena, M. a Musca, F. mestá predstavujú výnimočné prostredie na hľadanie riešenia multikultúrnych a cezhraničných problémov a na dosiahnutie rovnováhy medzi súkromnými a verejnými záujmami. Ďalej uvádzajú, že primátori a starostovia môžu ovplyvniť fungovanie svojich miest a obcí a efektívne riešiť problematiku environmentálnych záťaží.⁶¹

Na konferencii OSN o zmene klímy (COP27) v roku 2022 sa viacerí vyjadrovali k tomu, že miestne a regionálne samosprávy zohrávajú čoraz dôležitejšiu úlohu aj pri realizácii opatrení v oblasti klímy. Prezident Eurocities a primátor Florencie Nardella D. uviedol, že „v boji proti zmene klímy sú mestá nielen potrebné, ale sú aj základným spojovacím článkom medzi ľuďmi a ostatnými úrovňami verejnej správy“. Na konci svojho prejavu dodal, že na dosiahnutie skutočnej zmeny treba „myslieť na miestnej úrovni“.⁶²

3.2.3. Výdavky verejnej správy a výdavky miestnych samospráv podľa funkčnej klasifikácie COFOG

Ak sa pozrieme na výdavky verejnej správy a na výdavky miestnych samospráv podľa funkčnej klasifikácie (COFOG), môžeme vidieť, v ktorých oblastiach majú miestne samosprávy vyšší podiel na svojich celkových výdavkoch ako verejná správa.

Grafické znázornenie týchto podielov nájdeme v prílohe č. 12., kde môžeme vidieť, že hlavné oblasti, do ktorých smerujú výdavky miestnych samospráv, sú „vzdelávanie“ (40,20 percenta), „všeobecné verejné služby“ (15,20 percenta), „ekonomická oblasť“ (14,90 percenta) a „sociálne zabezpečenie“ (8,90 percenta). Kategória „ochrana životného prostredia“ v porovnaní s ostatnými kategóriami nevyzerá byť takou

⁶⁰ Evans, B., Joas, M., Sundback, S., & Theobald, K., *Governing Sustainable Cities*, 2004

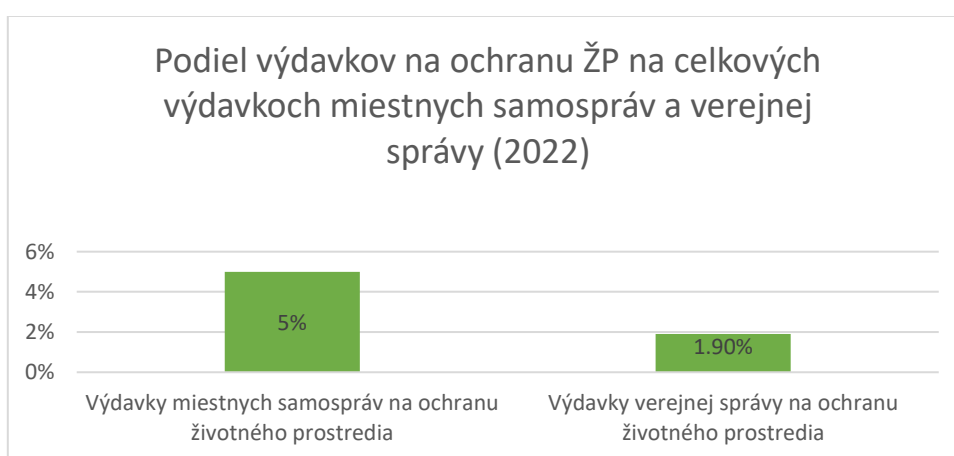
⁶¹ Maryke van Staden, Francesco Musco, *Local Governments and Climate Change: Sustainable Energy Planning and Implementation in Small and Medium Sized Communities*, 2010

⁶² Alex Godson, *COP 27: Local governments must be empowered to deliver climate agreement*, 2022

dôležitou, avšak keď ju porovnávame s podielom výdavkov verejnej správy v tejto oblasti, môžeme vidieť, že miestne samosprávy vynakladajú viac percent zo svojich výdavkov na ochranu ŽP ako verejná správa. Výdavky verejnej správy smerujú hlavne do oblasti sociálneho zabezpečenia (36,90 percenta) a zdravotníctva (15,20 percenta).

Výdavky miestnych samospráv na ochranu ŽP v roku 2022 tvorili 5 percent ich celkových výdavkov a z celkových verejných výdavkov do tejto oblasti smerovalo iba 1,90 percenta.

Graf č. 11 – Podiel výdavkov na ochranu ŽP miestnych samospráv a verejnej správy na ich celkových výdavkoch v roku 2022

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Ak vychádzame z rozdielov medzi podielmi jednotlivých oblastí, môžeme predpokladať, že investície do ochrany životného prostredia nie sú prioritou pre verejnú správu, ale ani pre miestne samosprávy.

Napriek tomu, že sociálne a ekonomické záujmy môžu byť v mnohých mestách a obciach najdôležitejšie, z článku nemeckej medzinárodnej mimovládnej organizácie ICLEI vyplýva, že ochrana životného prostredia stále zostáva jedným z dôležitých východiskových bodov pre implementáciu politik „udržateľného rozvoja“. Preto je podstatné, aby miestna samospráva zvýšila povedomie o environmentálnych otázkach, aby podnietila záujem a akcie v oblasti ekonomickej udržateľnosti a sociálnej spravodlivosti. Dôležité je zosúladiť sociálne a hospodárske priority

s environmentálnymi, a následne spolupracovať aj s ostatnými úrovňami verejnej správy, aby mohlo byť posilnené smerovanie miestnej samosprávy.⁶³

3.3. Vývoj environmentálnych príjmov a výdavkov konkrétnej samosprávy – mesto Nitra

Okresné a krajské mesto Nitra sa nachádza na juhozápade Slovenska a je samostatným územným samosprávnym a správnym celkom Slovenskej republiky. Mesto je právnickou osobou, ktorá za podmienok ustanovených zákonom č. 369/1990 Zb. o obecnom zriadení v znení neskorších zmien a doplnkov a zákonom Slovenskej národnej rady č. 138/1991 Zb. o majetku obcí v znení neskorších predpisov a štatútom mesta samostatne hospodári s vlastným majetkom, vlastnými príjmami a s majetkom vo vlastníctve štátu, ktorý mu bol zverený.⁶⁴

Mesto v oblasti životného prostredia predovšetkým zabezpečuje nakladanie s odpadom, nakladanie s odpadovými vodami a odvádzanie odpadových vôd, udržiavanie čistoty v meste, údržbu a správu verejnej zelene a chráni životné prostredie.

3.3.1. Preskúmanie rozpočtu v oblasti starostlivosti o životné prostredie

Rozpočet mesta Nitra je považovaný za základný nástroj finančného hospodárenia, ktorým sa riadi financovanie úloh a funkcie mesta v príslušnom rozpočtovom roku. Rozpočtový rok je zhodný s kalendárnym rokom. Mesto svoj rozpočet zostavuje podľa Zákona č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Mestské zastupiteľstvo ho na svojom zasadnutí schvaľuje vždy pred 1. januárom rozpočtového roka. V priebehu roka môže mestské zastupiteľstvo vykonávať vo svojom rozpočte úpravy, aby zabezpečilo vyrovnanosť rozpočtu ku koncu rozpočtového roka. Rozpočet mesta obsahuje príjmy a výdavky, ktorými vyjadruje aj finančné vzťahy spojené s činnosťami samosprávy.⁶⁵

Výdavky spojené so starostlivosťou o ŽP sa nachádzajú v rozpočte mesta Nitra v rámci výdavkov odboru životného prostredia. Tento odbor vykonáva komplexné činnosti, ktoré súvisia s ochranou a tvorbou životného prostredia. Výdavky v rámci

⁶³ ICLEI, Building Capacity for Local Sustainability, 2004

⁶⁴ Mesto Nitra, Štatút mesta Nitry, 2019

⁶⁵ Mesto Nitra, Rozpočtové pravidlá Mesta Nitry, 2020

odboru životného prostredia v roku 2023 predstavovali sumu 10 256 804 €. V porovnaní s rokom 2018, keď mali hodnotu 5 606 721 €, narástli o 82,94 percenta, avšak ich podiel na celkových výdavkoch sa viac-menej nezmenil. Vždy sa pohyboval medzi hodnotami 7 a 8 percent. V roku 2023 vytvárali 7,5 percenta celkových výdavkov, takisto to bolo aj v roku 2018. Priemerný podiel výdavkov v odbore ŽP v rokoch 2018 až 2023 predstavuje hodnotu 7,5 percenta.

Graf č. 12 - Vývoj výdavkov v odbore ŽP v meste Nitra

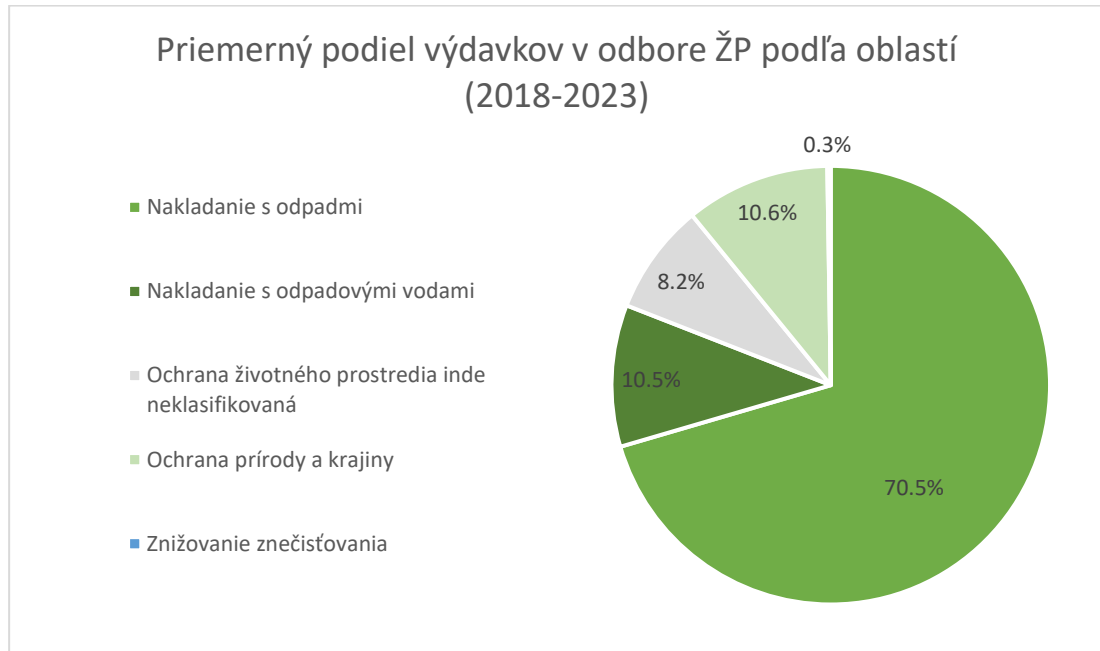

Zdroj: Záverečný účet mesta Nitra 2018-2023, vlastné spracovanie

V rámci odboru ŽP sú výdavky rozdelené do nasledujúcich oblastí: nakladanie s odpadmi, nakladanie s odpadovými vodami, znižovanie znečisťovania, ochrana prírody a krajiny a „ochrana životného prostredia inde neklasifikovaná“. Oblasť „ochrana životného prostredia inde neklasifikovaná“ v sebe zahŕňa najmä tieto činnosti: správa a údržba verejnej zelene a mestského lesa, kvetinové výsadby a výsadba drevín. V rokoch 2018 až 2023 smerovalo najviac finančných prostriedkov do oblastí nakladania s odpadmi. Počas týchto rokov výdavky v tejto oblasti dosiahli sumu 30 097 853 €. V roku 2023 vytvárali 68,8 percenta celkových výdavkov v rámci odboru ŽP so sumou 7 054 955 €. Druhý najvyšší podiel na celkových výdavkoch v tomto odbore v roku 2023 dosiahla oblasť s odpadovými vodami, avšak so sumou 1 516 844 € vytvárali výrazne nižší podiel výdavkov (14,8 percenta). V kategórii „ochrana ŽP inde neklasifikovaná“ dosiahli výdavky v roku 2023 výšku 1 080 768 € (10,5 percenta) a výdavky na ochranu prírody a krajiny dosiahli sumu 578 166 € (5,6 percenta). Najmenšie percento výdavkov v roku 2023 smerovalo do oblastí znižovania znečisťovania (0,3 percenta), čo

predstavovalo 26 071 €. Na nasledujúcom grafe môžeme vidieť, ako v priemere vyzerá rozdelenie výdavkov v rámci odboru ŽP v rokoch 2018 až 2023.

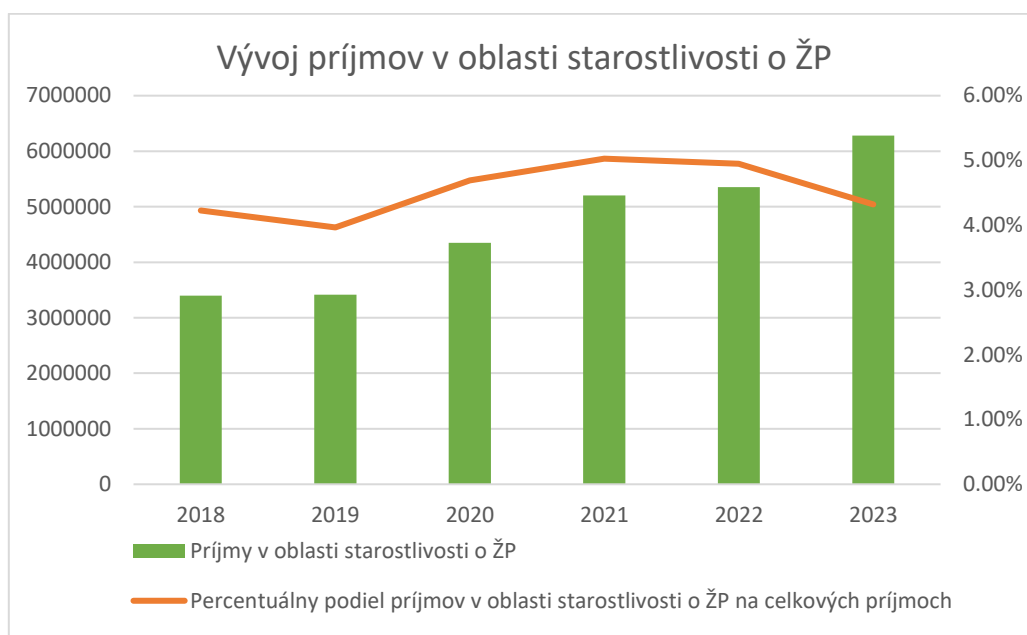
Graf č. 13 - Priemerný podiel výdavkov v odbore ŽP podľa oblastí v meste Nitra

Zdroj: Záverečný účet mesta Nitra v rokoch 2018 – 2023, vlastné spracovanie

Príjmy, ktoré sa týkajú ochrany alebo tvorby ŽP, sú hlavne tieto: poplatok za komunálne odpady a drobné stavebné odpady (KO a DSO), poplatok za znečisťovanie ovzdušia (znečisťovanie ovzdušia, vody, malý zdroj znečisťovania) a správny poplatok za povolenie – výrub stromov. Okrem týchto poplatkov mesto Nitra – tak ako všetky samosprávy – každoročne dostáva decentralizačnú dotáciu – transfer – na starostlivosť o ŽP v rámci transferov zo štátneho rozpočtu (ŠR) na úhradu nákladov preneseného výkonu štátnej správy. Výška príjmov, ktoré sú spojené so starostlivosťou o ŽP, v roku 2023 dosiahla sumu 6 279 307 € a ich podiel na celkových príjmoch predstavoval hodnotu 4,32 percenta. V porovnaní s rokom 2018 príjmy z tejto oblasti vzrástli o 84,95 percenta, vtedy bola ich hodnota 3 395 202 €, avšak ich podiel bol iba o trošku menší, 4,23 percenta. Takisto ako pri výdavkoch, aj tu môžeme vidieť, že v medziročných porovnaníach príjmy mesta Nitra v oblasti starostlivosti o ŽP majú rastúci trend, avšak ich podiel na celkových príjmoch sa pohybuje medzi 4 a 5 percentami. Priemerný podiel príjmov spojených so ŽP v rokoch 2018 až 2023 predstavuje hodnotu 4,5 percenta.

Graf č. 14 - Vývoj príjmov v oblasti starostlivosti o ŽP v meste Nitra

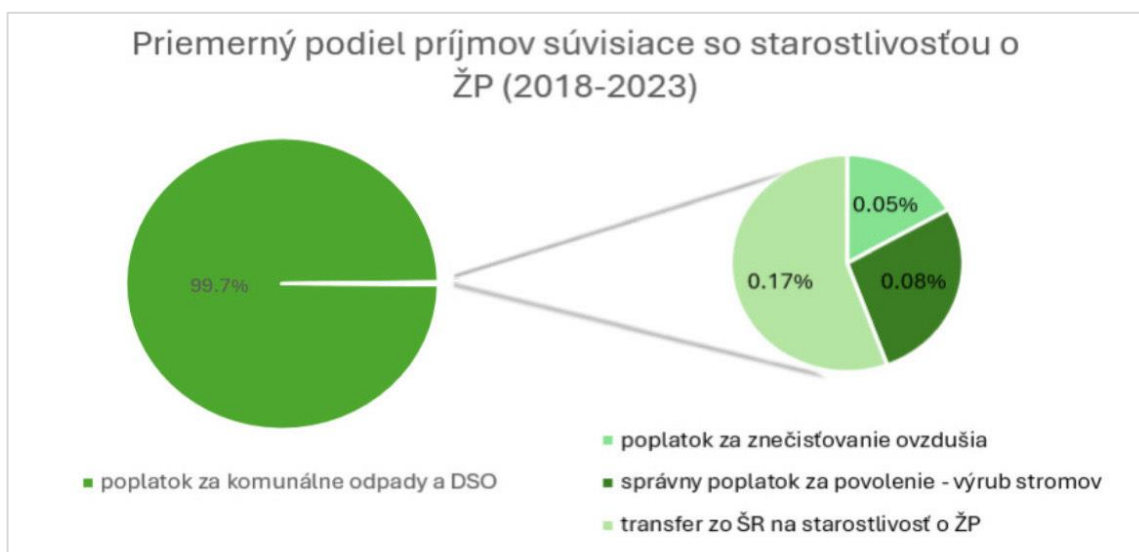

Zdroj: Záverečný účet mesta Nitra v rokoch 2018 – 2023, vlastné spracovanie

Ako môžeme vidieť na grafe č. 15, takmer všetky príjmy v tejto oblasti plynú z poplatkov za KO a DSO. V rokoch 2018 až 2023 vytvárali v priemere 99,70 percenta celkových príjmov v oblasti ŽP. V roku 2023 poplatky za komunálne odpady a DSO dosiahli sumu 6 263 121 €, kým celkové príjmy v rámci tejto kategórie boli 6 279 307 €. Ďalšie dva poplatky, teda poplatok za znečisťovanie ovzdušia a poplatok za povolenie – výrub stromov, nedosiahli ani 0,1-percentný podiel. Poplatky za znečisťovanie v roku 2023 predstavovali hodnotu 2 688 € a správne poplatky za povolenie 4 910 €. Mesto v tomto roku zo ŠR získalo dotáciu na prenesenú kompetenciu – starostlivosť o ŽP vo výške 8 588 €, čo však predstavovalo iba 0,14 percenta celkových príjmov za túto oblasť.

Na nasledujúcom grafe môžeme vidieť priemerný podiel poplatkov a transferu zo ŠR na celkových príjmoch, ktoré sú spojené so ŽP v rokoch 2018 až 2023.

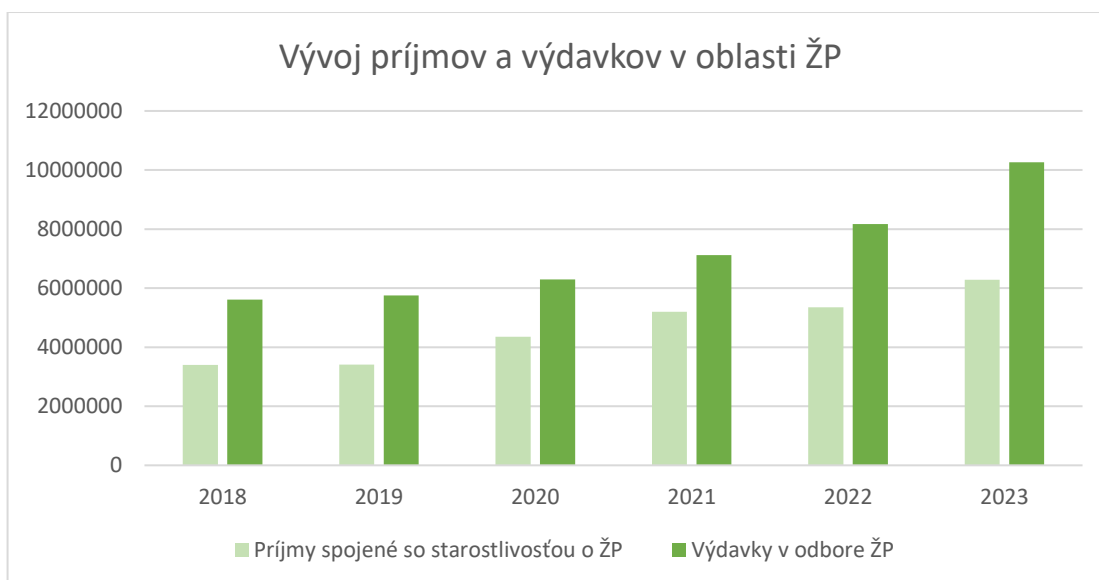
Graf č. 15 - Priemerný podiel príjmov v oblasti starostlivosti o ŽP v meste Nitra

Zdroj: Záverečný účet mesta Nitra 2018-2023, vlastné spracovanie

Z týchto údajov sme zistili, že výška príjmov, ktoré sú spojené so starostlivosťou o ŽP, nezodpovedá výške výdavkov v tejto oblasti, aj keď na oboch stranách môžeme vidieť rastúci trend, výdavky za túto oblasť sú vždy vyššie ako príjmy.

Graf č. 16 - Vývoj príjmov a výdavkov v oblasti ŽP v meste Nitra

Zdroj: Záverečný účet mesta Nitra v rokoch 2018 – 2023, vlastné spracovanie

Keďže samospráva by nebola schopná pokryť svoje výdavky v odbore ŽP iba z tých finančných prostriedkov, ktoré získava v danej oblasti, musí čerpať aj z vlastných

príjmov z iných oblastí, alebo môže využívať aj cudzie zdroje (napr. dotácie z Environmentálneho fondu) na financovanie týchto výdavkov.

Na základe zistených údajov môžeme konštatovať, že samosprávy by potrebovali väčšiu pomoc od štátu, prípadne nadnárodných organizácií na vykonávanie činnosti v oblasti ochrany ŽP. Naše zistenia potvrdzujú aj vyjadrenia popredných predstaviteľov organizácií miestnych samospráv na európskej úrovni, ohľadom potreby zabezpečiť technickú pomoc, priame finančné prostriedky, podporu inovatívnosti a najmä podpory z EÚ fondov, ktoré nie sú pre samosprávy vždy priamo dostupné. (Trzaskowski, R., primátor Varšavy a člen výkonného výboru Eurocities a politickej rady Globálneho dohovoru primátorov a starostov, Klisović, J., predseda mestského zastupiteľstva v Záhrebe).^{66,67}

⁶⁶ Alex Godson, EUROCITIES, COP 27: Local governments must be empowered to deliver climate agreement, 2022

⁶⁷ Covenant of Mayors – Europe, Why Europe must "local proof" its Green Deal and how to achieve it, 2023

Záver

Hlavným cieľom bakalárskej práce bolo skúmať oblasti a veľkosť vplyvu miestnej samosprávy pri znižovaní environmentálnej záťaže. V práci sme mali identifikovať rôzne environmentálne problémy, pri znižovaní ktorých môžu zohrávať dôležitú úlohu miestne samosprávy a nástroje miestnych samospráv na riešenie daných problémov.

V aplikačnej časti sme analyzovali vývoj príjmov a výdavkov v oblasti ochrany životného prostredia a preskúmali sme aj ich podiel podľa jednotlivých oblastí. Vývoj environmentálnych príjmov a výdavkov sme sledovali na miestnej úrovni v SR aj v EÚ, a nakoniec sme sa zamerali na konkrétnu samosprávu na Slovensku. Zistili sme, že príjmy a výdavky na miestnej úrovni v danej oblasti majú rastúci trend, čo naznačuje, že miestne samosprávy venujú stále väčšiu pozornosť životnému prostrediu a aktívnejšie investujú do jeho ochrany. Napriek zaznamenanému rastu príjmov a výdavkov v oblasti ochrany životného prostredia má ich podiel na celkových výdavkoch miestnych samospráv relatívne stály trend.

Pozorovali sme, že výdavky súvisiace s ochranou životného prostredia sú rozdelené hlavne do nasledujúcich oblastí: nakladanie s odpadom, nakladanie s odpadovými vodami, znižovanie znečisťovania, ochrana biodiverzity a krajiny a iné. Po dôkladnom prehľade výdavkov v jednotlivých oblastiach sme zistili, že väčšina finančných prostriedkov smeruje do oblasti nakladania s odpadom, čo potvrdzuje skutočnosť, že jediným významným environmentálnym problémom, ktorému členia aj miestne samosprávy, sú odpady. Na základe našich analýz môžeme potvrdiť, že ďalším veľkým problémom sú odpadové vody a vodné hospodárstvo, keďže druhou oblasťou, do ktorej smerovali výdavky miestnych samospráv, bola oblasť nakladania s odpadovými vodami.

Porovnávali sme aj výdavky verejnej správy s výdavkami miestnej samosprávy na ochranu životného prostredia, a to a na úrovni EÚ, aby sme zhodnotili dôležitosť miestnej samosprávy a jej činností v rámci skúmanej problematiky. Keď sme porovnali výsledky získané v našej krajine s ostatnými krajinami, zistili sme, že Slovensko dosahuje podobné úrovne ako EÚ vo všetkých preskúmaných oblastiach.

Na základe zistených údajov sme usúdili, že samosprávy majú významnú rolu v oblasti ochrany životného prostredia a zohrávajú dôležitú úlohu v znižovaní environmentálnych záťaží. Avšak potrebujú väčšiu pomoc od štátu, aby mohli vykonávať svoje činnosti v danej oblasti bez prekážok.

Zoznam použitej literatúry

Knižné zdroje:

1. BRIESTENSKÝ, Ladislav, Marián HOFFMANN, Ivana KRUŽLIAKOVÁ, Katarína MRÁZOVÁ, Vladimír PIROŠÍK, Ingrid KONEČNÁ VEVERKOVÁ a Jozef TEKELI. *Miestna samospráva - základné princípy fungovania IV*. 1. vyd. Nitra: Garmond Nitra, 2022. 287 s. ISBN 978-80-8266-013-8.
2. DUDOR, Ladislav. *Miestna samospráva v Slovenskej republike*. 1. vyd. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2017. 145 s. ISBN 978-80-8054-722-6.
3. EVANS, Bob, Marko JOAS, Susan SUNDBACK, Kate THEOBALD. *Governing Sustainable Cities*. 1st ed. London: Routledge, 2004. 160 p. ISBN 9781849771504
4. JÁNOVÁ, Vlasta. *Riešenie environmentálnych záťaží na Slovensku*. Banská Bystrica: Slovenská agentúra životného prostredia, 2015. 80 s. ISBN 978-80-89503-31-5.
5. LIESKOVSKÁ, Zuzana, Pavla LÉNYIOVÁ. *Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2021*. 1. vyd. Bratislava, Banská Bystrica: Ministerstvo životného prostredia SR, Slovenská agentúra životného prostredia, 2023. 211 s. ISBN 978-80-8213-091-4.
6. MIKOLÁŠ J., PITTERMANN L.. *Riadenie starostlivosti o životné prostredie*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Alfa, 1980. 215 s.
7. ROMANČÍKOVÁ, Eva. *Ekonómia a životné prostredie*. 1. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo Wolters Kluwer (Iura Edition), 2011. 224 s. ISBN 978-80-8078-426-3.
8. RUSKO, Miroslav, Vojtech KOLLÁR, Ivan KLINEC. *Globálne existenciálne riziká 2013. - Zborník z medzinárodnej konferencie*. 1. vyd. Žilina: STRIX, 2013. 202 s. ISBN 978-80-89281-91-6.
9. STADEN, Maryke, Francesco MUSCO. *Local Governments and Climate Change: Sustainable Energy Planning and Implementation in Small and Medium Sized Communities*. Dordrecht: Springer Science & Business Media, 2010. 434 p. ISBN 9781402095313
10. ŽÁRSKA, Elena, Viera PAPCUNOVÁ. *Komunálna politika*. 2. vyd. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2021. 180 s. ISBN 978-80-225-4937-1.
11. ŽÁRSKA, Elena, Miriam ŠEBOVÁ. *Decentralizácia verejnej správy Slovenskej republiky – otvorené otázky - zborník*. Bratislava: Katedra verejnej správy a regionálneho rozvoja NHF EU, 2005. 127 s. ISBN 80-89149-06-5.

Elektronické zdroje:

1. BAŘINOVÁ, Lenka. *Ekonomické nástroje ochrany životního prostředí*. Olomouc: UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI, Právnická fakulta, 2014.

[https://theses.cz/id/uwk7by/Diplomov_prce -
_Ekonomick_nstroje_ochrany_ivotneho_prosted.pdf](https://theses.cz/id/uwk7by/Diplomov_prce_-_Ekonomick_nstroje_ochrany_ivotneho_prosted.pdf)

2. COUNCIL OF EUROPE. *European Charter of Local Self-Government*. Council of Europe, 2016

<https://rm.coe.int/european-charter-for-local-self-government-english-version-pdf-a6-59-p/16807198a3>

3. COVENANT OF MAYORS – EUROPE. *Why Europe must „local proof“ its Green Deal and how to achieve it*. 2023

<https://eu-mayors.ec.europa.eu/en/Why-Europe-must-local-proof-its-Green-Deal-for-it-to-succeed-and-how-to-achieve-it>

4. ENVIRONMENTAL PERFORMANCE INDEX. *2022 EPI Results*.

<https://epi.yale.edu/epi-results/2022/component/epi>

5. ENVIROPORTÁL – Informačný portál rezortu MŽP SR. *Environmentálne záťaž*.

<https://www.enviroportal.sk/ez>

6. ENVIROPORTÁL – Informačný systém environmentálnych záťaž. *Environmentálne záťaž – informačný systém*.

<https://envirozataze.enviroportal.sk/>

7. GODSON, Alex. *COP27: Local governments must be empowered to deliver climate agreement*. 2022.

<https://eurocities.eu/latest/cop-27-local-governments-must-be-empowered-to-deliver-climate-agreement/>

8. HALUŠ, Martin, Ján DRÁB. *Tri výzvy životného prostredia na Slovensku – Medzinárodné porovnanie kľúčových indikátorov životného prostredia*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 2017.

https://www.minzp.sk/files/iep/01_2017_tri-vyzvy_zivotneho_prostredia.pdf

9. ICLEI. *Building Capacity for Local Sustainability*. 2004.

<https://iclei-europe.org/publications-tools/?c=search&uid=tUXVXN3q>

10. KARASOVÁ, Júlia. *Uplatňovanie štátnej environmentálnej politiky – Application of state environmental policy*. Slovak Journal of Public Policy and Public Administration, 3(2)., 2016

<https://sjpppa.fsvucm.sk/index.php/journal/article/view/64>

11. MESTO NITRA. *Rozpočet Mesta Nitry na rok 2018*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Rozpocet-Mesta-Nitry-na-rok-2018-zverej..pdf>

12. MESTO NITRA. *Rozpočet Mesta Nitry na rok 2019*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Programovy-rozpocet-mesta-Nitry-2017-2019.pdf>

13. MESTO NITRA. *Rozpočet Mesta Nitry na rok 2020*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Rozpocet-Mesta-Nitry-na-rok-2020-3.pdf>

14. MESTO NITRA. *Rozpočet Mesta Nitry na rok 2021*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Rozpocet-Mesta-Nitry-na-rok-2021.pdf>

15. MESTO NITRA. *Rozpočet Mesta Nitry na rok 2022*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Rozpocet-Mesta-Nitry-na-rok-2022-2.pdf>

16. MESTO NITRA. *Rozpočet Mesta Nitry na rok 2023*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/12/Rozpocet-Mesta-Nitry-na-rok-2023.pdf>

17. MESTO NITRA. *Rozpočtové pravidlá Mesta Nitry*. 2020

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2023/12/Rozpocetove-pravidla-v-zneni-dod.c.4.pdf>

18. MESTO NITRA. *Štatút Mesta Nitry*. 2019

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/07/2-Statut-Mesta-Nitry-2019.pdf>

19. MESTO NITRA. *Záverečný účet Mesta Nitry za rok 2018*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Zaverecny-ucet-Mesta-Nitry-za-rok-2018.pdf>

20. MESTO NITRA. *Záverečný účet Mesta Nitry za rok 2019*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Zaverecny-ucet-Mesta-Nitry-za-rok-2019.pdf>

21. MESTO NITRA. *Záverečný účet Mesta Nitry za rok 2020*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Zaverecny-ucet-Mesta-Nitry-za-rok-2020.pdf>

22. MESTO NITRA. *Záverečný účet Mesta Nitry za rok 2021*.

<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2022/09/Zaverecny-ucet-Mesta-Nitry-za-rok-2021.pdf>

23. MESTO NITRA. *Záverečný účet Mesta Nitry za rok 2022*.
<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2023/05/Zaverecny-ucet-mesta-Nitry-za-rok-2022.pdf>
24. MESTO NITRA. *Záverečný účet Mesta Nitry za rok 2023*.
<https://nitra.sk/wp-content/uploads/2024/03/Zaverecny-ucet-mesta-Nitry-za-rok-2023-zverej.pdf>
25. MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Osveta a neformálna environmentálna výchova*.
<https://www.minzp.sk/osveta/>
26. MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Štátny program sanácie environmentálnych záťaží (2022-2027)*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 2021.
<https://www.minzp.sk/files/sekcia-geologie-prirodných-zdrojov/statny-program-sanacii-sps-ez-2022-2027.pdf>
27. MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Stratégia, zásady a priority štátnej environmentálnej politiky*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 1993.
<https://www.minzp.sk/strategicke-dokumenty/strategia-zasady-priority-statnej-environmentalnej-politiky.html>
28. MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. *Zelenšie Slovensko – Stratégia environmentálnej politiky Slovenskej republiky do roku 2030 (Envirostratégia 2030)*. Bratislava: Ministerstvo životného prostredia SR, 2020.
https://www.minzp.sk/files/iep/publikacia_zelensie-slovensko-sj_web.pdf
29. SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Koncepcia rozvoja environmentálnej výchovy, vzdelávania a osvetu v SAŽP do roku 2030*. Banská Bystrica: Slovenská agentúra životného prostredia, 2020.
<https://www.sazp.sk/dokument/f/koncepcia-rozvoja-environmentalnej-vychovy-vzdelavania-a-osvety-v-sazp-do-roku-2030.pdf>
30. UNCED. *Agenda 21*. 1993.
<https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>
31. UNEP. *Annual report 2012*. 2012.
<https://www.unep.org/resources/annual-report/unep-2012-annual-report>
32. ÚSTREDNÝ PORTÁL VEREJNEJ SPRÁVY. *Odpadové hospodárstvo*.
<https://www.slovensko.sk/sk/agendy/agenda/odpadove-hospodarstvo-1>

Právne predpisy:

Zákon č. 369/1990 Zb. Zákon Slovenskej národnej rady o obecnom zriadení

Zákon č. 460/1992 Zb. Ústava Slovenskej republiky

Zákon č. 416/2001 Z. z. Zákon o prechode niektorých pôsobnosti z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky

Zákon č. 543/2002 Z. z. Zákon o ochrane prírody a krajiny

Zákon č. 364/2004 Z. z. Zákon o vodách a o zmene zákona Slovenskej národnej rady č. 372/1990 Zb. o priestupkoch v znení neskorších predpisov (vodný zákon)

Zákon č. 582/2004 Z. z. Zákon o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady

Zákon č. 569/2007 Z. z. Zákon o geologických prácach

Zákon č. 146/2023 Z. z. Zákon o ochrane ovzdušia a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 190/2023 Z. z. Zákon o poplatkoch za znečisťovanie ovzdušia

Databázy:

1. EUROSTAT

<https://ec.europa.eu/eurostat>

2. ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR

<https://slovak.statistics.sk/>

Zoznam príloh

Príloha č. 1 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Bratislavskom kraji	49
Príloha č. 2 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Trnavskom kraji	49
Príloha č. 3 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Trenčianskom kraji.....	49
Príloha č. 4 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Nitrianskom kraji	50
Príloha č. 5 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Žilinskom kraji	50
Príloha č. 6 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Banskobystrickom kraji	51
Príloha č. 7 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Prešovskom kraji.....	51
Príloha č. 8 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Košickom kraji.....	52
Príloha č. 9 - Podiel verejných výdavkov na ochranu ŽP na HDP v krajinách EÚ v roku 2022	53
Príloha č. 10 - Podiel verejných výdavkov na ochranu ŽP na celkových verejných výdavkoch v krajinách EÚ v roku 2022.....	54
Príloha č. 11 - Podiel výdavkov na životné prostredie na celkových výdavkoch miestnej samosprávy a na HDP na miestnej úrovni v roku 2022.....	55
Príloha č. 12 - Výdavky miestnych samospráv a výdavky verejnej správy podľa funkčnej klasifikácie COFOG v roku 2022	56

Prílohy

Príloha č. 1 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Bratislavskom kraji

Okres	Register A	Register B	Register C
Bratislava I	1	4	2
Bratislava II	11	12	19
Bratislava III	3	9	5
Bratislava IV	6	1	8
Bratislava V	10	3	7
Malacky	28	4	20
Pezinok	9	9	7
Senec	12	2	16
Spolu	80	44	84

Zdroj: IS EZ, vlastné spracovanie

Príloha č. 2 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Trnavskom kraji

Okres	Register A	Register B	Register C
Dunajská Streda	20	3	27
Galanta	19	4	13
Hlohovec	1	7	12
Piešťany	13	7	9
Senica	18	5	20
Skalica	8	8	15
Trnava	6	6	7
Spolu	85	40	103

Zdroj: IS EZ, vlastné spracovanie

Príloha č. 3 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Trenčianskom kraji

Okres	Register A	Register B	Register C
Bánovce nad Bebravou	2	2	2
Ilava	14	-	2
Myjava	5	2	5
Nové Mesto nad Váhom	9	8	10
Partizánske	2	4	5
Považská Bystrica	10	2	2
Prievidza	6	11	23
Púchov	4	3	11
Trenčín	16	6	9
Spolu	68	38	69

Zdroj: IS EZ, vlastné spracovanie

Príloha č. 4 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Nitrianskom kraji

Okres	Register A	Register B	Register C
Komárno	13	6	18
Levice	19	6	17
Nitra	23	7	21
Nové Zámky	27	12	31
Šaľa	13	5	5
Topoľčany	7	2	5
Zlaté Moravce	15	5	13
Spolu	117	43	110

Zdroj: IS EZ, vlastné spracovanie

Príloha č. 5 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Žilinskom kraji

Okres	Register A	Register B	Register C
Bytča	21	-	3
Čadca	7	5	6
Dolný Kubín	2	5	6
Kysucké Nové Mesto	3	5	4
Liptovský Mikuláš	35	6	35
Martin	5	2	8
Námestovo	3	1	3
Ružomberok	12	4	11
Turčianske Teplice	-	-	3
Tvrdošín	4	2	3
Žilina	15	6	5
Spolu	107	36	87

Zdroj: IS EZ, vlastné spracovanie

Príloha č. 6 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Banskobystrickom kraji

Okres	Register A	Register B	Register C
Banská Bystrica	21	8	10
Banská Štiavnica	6	3	8
Brezno	15	8	14
Detva	2	3	5
Krupina	2	1	6
Lučenec	8	4	7
Poltár	2	2	4
Revúca	7	1	7
Rimavská Sobota	17	6	12
Veľký Krtíš	5	2	10
Zvolen	9	8	14
Žarnovica	16	-	4
Žiar nad Hronom	13	5	9
Spolu	123	51	110

Zdroj: IS EZ, vlastné spracovanie

Príloha č. 7 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Prešovskom kraji

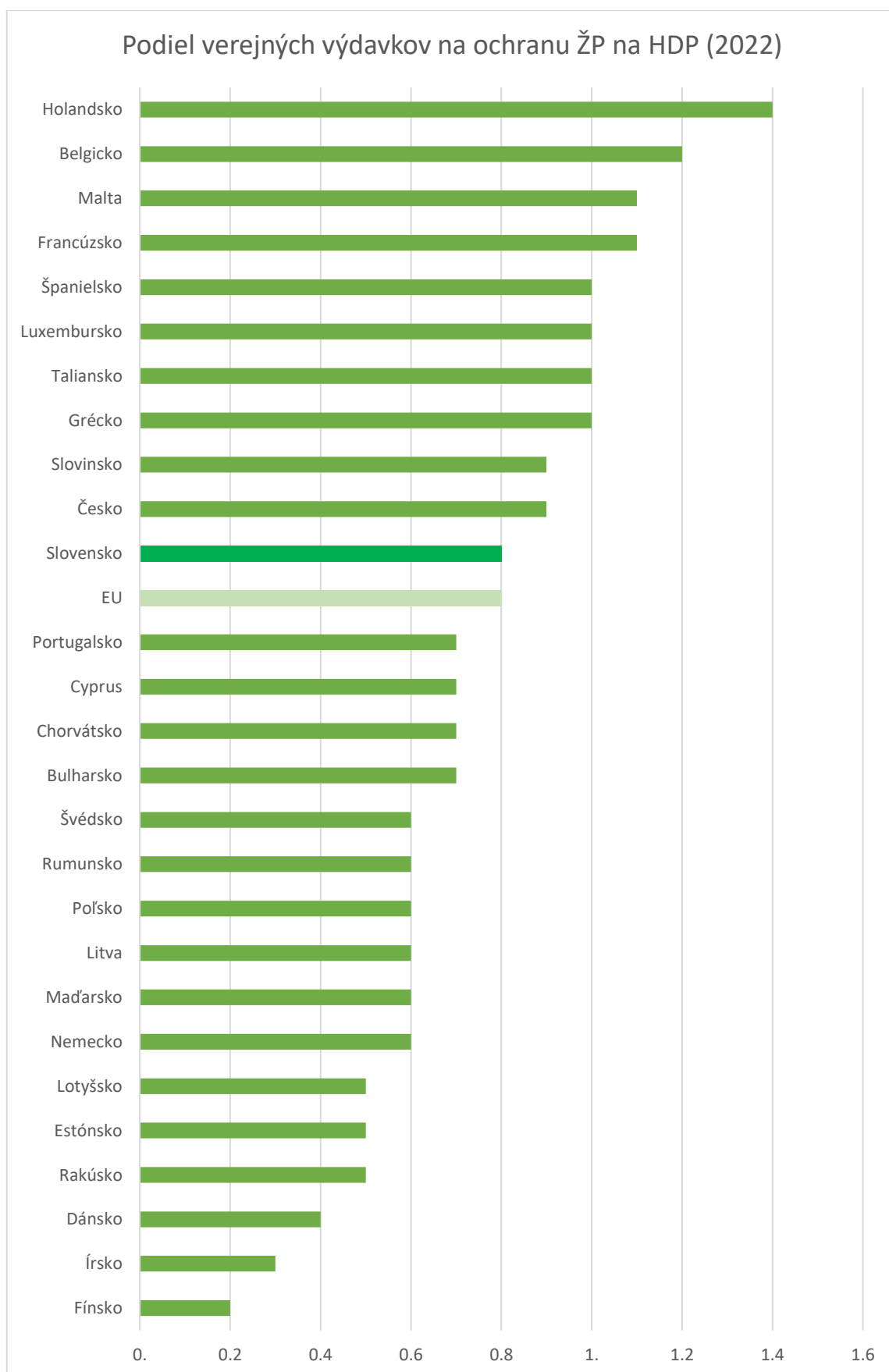
Okres	Register A	Register B	Register C
Bardejov	28	4	11
Humenné	16	4	9
Kežmarok	15	4	12
Levoča	12	1	8
Medzilaborce	9	1	2
Poprad	18	6	35
Prešov	10	4	15
Sabinov	3	2	6
Snina	12	2	9
Stará Ľubovňa	10	1	7
Stropkov	8	4	4
Svidník	12	2	6
Vranov nad Topľou	33	5	15
Spolu	186	40	139

Zdroj: IS EZ, vlastné spracovanie

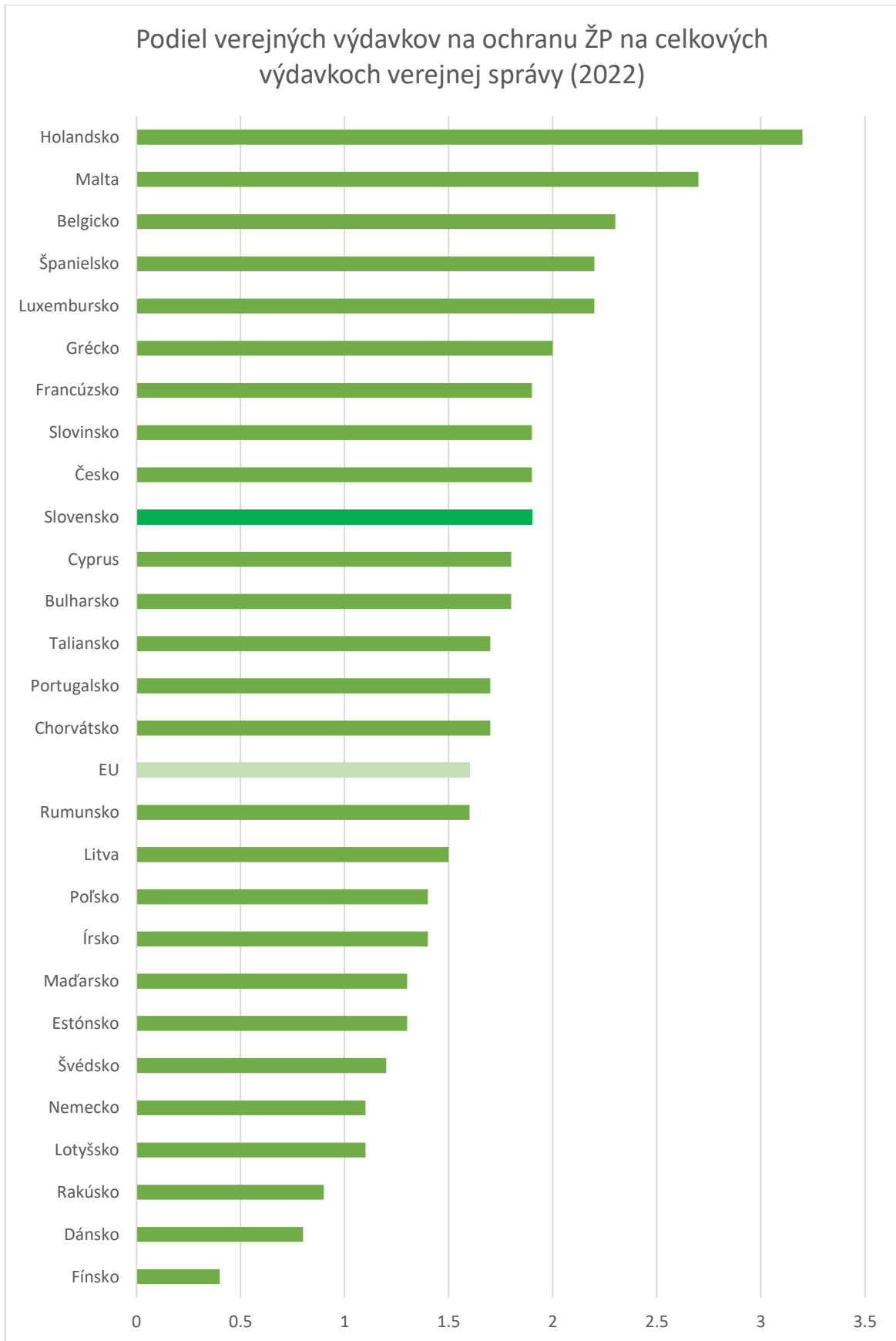
Príloha č. 8 - Prehľad počtu registrovaných lokalít v IS EZ v Košickom kraji

Okres	Register A	Register B	Register C
Gelnica	15	3	13
Košice - okolie	16	5	14
Košice I	1	1	9
Košice II	1	2	5
Košice III	-	-	1
Košice IV	-	4	7
Michalovce	13	12	25
Rožňava	14	5	18
Sobrance	5	-	3
Spišská Nová Ves	6	8	18
Trebišov	13	3	22
Spolu	84	43	135

Zdroj: IS EZ, vlastné spracovanie

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

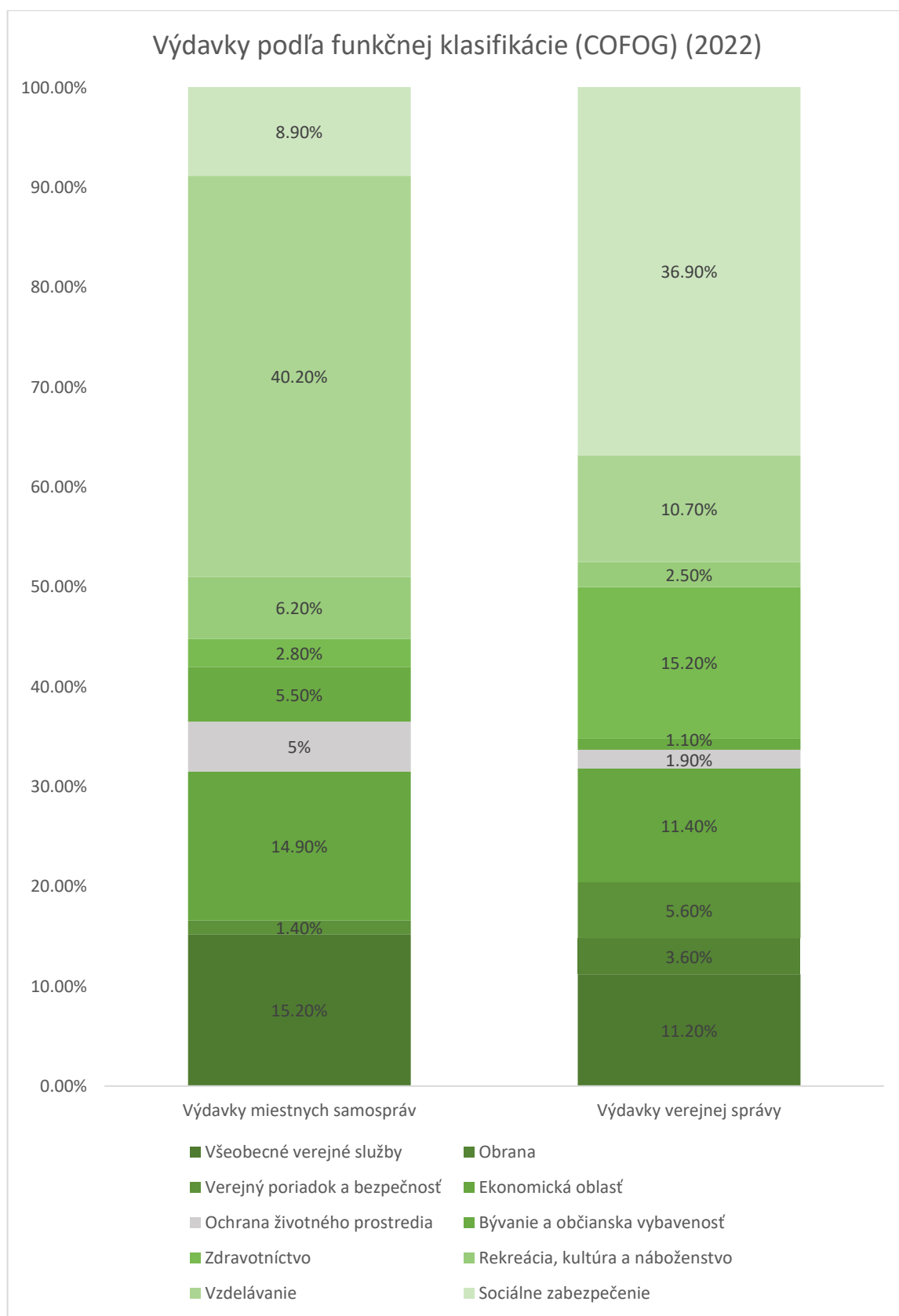

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Príloha č. 11 - Podiel výdavkov na životné prostredie na celkových výdavkoch miestnej samosprávy a na HDP na miestnej úrovni v roku 2022

Krajina	% celkových výdavkov	% HDP	mil. €
Belgicko	6,1 %	0,4 %	2354,5
Bulharsko	8,2 %	0,6 %	510,5
Česko	5,6 %	0,7 %	1970
Chorvátsko	2,2 %	0,3 %	176,8
Cyprus	16,8 %	0,2 %	64,4
Dánsko	0,7 %	0,2 %	780,6
Estónsko	3,6 %	0,3 %	124,8
Fínsko	0,3 %	0,1 %	171
Francúzsko	8,2 %	0,9 %	24158
Grécko	20 %	0,8 %	1608
Holandsko	9,7 %	1,3 %	12023
Írsko	2,1 %	0,0 %	219,9
Litva	3,7 %	0,3 %	220,2
Lotyšsko	1,3 %	0,1 %	49,6
Luxembursko	12,9 %	0,6 %	499,7
Maďarsko	3,1 %	0,2 %	311,1
Malta	24,6 %	0,1 %	18,5
Nemecko	3,5 %	0,3 %	11961
Poľsko	2,9 %	0,4 %	2587,1
Portugalsko	6,9 %	0,4 %	1087,5
Rakúsko	1,8 %	0,2 %	688,8
Rumunsko	5,1 %	0,4 %	1249,6
Slovensko	5 %	0,4 %	435,6
Slovinsko	3,5 %	0,3 %	177,6
Španielsko	10,1 %	0,7 %	9196
Švédsko	1,5 %	0,4 %	1977
Taliansko	6,1 %	0,9 %	16941
EU	5,2 %	0,6 %	91561,6

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie

Zdroj: Eurostat, vlastné spracovanie